brå

Kortanalys 2/2016

Utvisning på grund av brott 2000–2014

Innehåll

Sammanfattning **3**

Inledning **7**
Syfte och frågor 8
Datamaterial 9
Kort om villkoren för utvisning på grund av brott 9

Utvecklingen av antalet utvisningsdomar **11**
De flesta utvisningsdomar rör personer som inte var folkbokförda 12
Andelen utvisade bland dömda utländska medborgare 12
Antalet utvisningar styrs av andra faktorer än antalet domar 16

De utvisningsdömda, deras brottslighet och påföljder **17**
Köns- och åldersfördelning 17
Brottstyper 18
Påföljder och strafftider 21
Tidigare lagföringar 25
Tid i Sverige 27
Utvisningsdömda med barn 28

Hur kan utvecklingen av utvisningar under 2000-talet förstås? **31**
Förändringar i brottslighetens allvarlighetsgrad? 32
Förändrad lagstiftning? 35
Utvecklingen påverkas av flera faktorer, såsom brottslighetens allvarlighetsgrad och förändrad lagstiftning 40

Referenser **41**

Bilagor **43**
Bilaga 1. Förutsättningar för utvisning på grund av brott 43
Bilaga 2. Indelning i grövre och lindrigare former av brott 47

URN: NBN: SE: BRA-660
© Brottsförebyggande rådet 2016

Författare: Lisa Westfelt
Omslagsillustration: Susanne Engman
Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, fax 08–411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna kortanalys kan laddas ner från Brås webbplats www.bra.se

Sammanfattning

Det är bara svenska medborgare som har en ovillkorlig rätt att vistas i landet, och utländska medborgare som döms för brott av en viss svårighetsgrad kan få domen förenad med utvisning – på viss tid eller utan tidsbegränsning. Utvisning döms ut i tillägg till själva straffpåföljden, och är ett av de starkaste medel staten kan ta till mot utländska medborgare som döms för brott.

Det är viktigt att kartlägga hur tillämpningen av samhällets mer ingripande sanktioner vid brott ser ut och förändras över tid. Utvisning på grund av brott är också ett ämne som med jämna mellanrum genererar frågor från medierna, rättsväsendet och en intresserad allmänhet, men där det har saknats sammanställd statistik att tillgå för de senaste tio åren.

Det övergripande syftet med denna kortanalys är därför att ge en aktuell bild av hur utvisning på grund av brott har tillämpats åren 2000–2014. De aspekter som beskrivs är hur många som årligen utvisas på grund av brott och hur stor andel de utgör av dömda utländska medborgare, för vilka brott de utvisas, vilka påföljder som utvisningen kombineras med och hur gruppen utvisade ser ut med avseende på kön och ålder. Ytterligare aspekter som undersöks är vilken grad av anknytning till det svenska samhället de utvisningsdömda har, baserat på eventuell folkbokföring, tid i landet före utvisningen, liksom om de har barn i landet.

En utveckling präglad av svängningar

Under 2000-talet har i genomsnitt 734 tingsrättsdomar per år förenats med utvisning. Utvecklingen präglas dock av stora svängningar.

På 1970-talet låg antalet utvisningar på omkring 500 per år. Som lägst var antalet år 1985, då 189 domar förenades med utvisning, och därefter har antalet ökat. Två toppar kan urskiljas åren 1993 och 2004, där det högsta antalet domar med utvisning beslutades år 2004, 1 047 stycken. Efter 2004 har antalet minskat igen, och år 2014 förenades 644 tingsrättsdomar med utvisning.

Figur 1. Antal tingsrättsdomar som förenats med utvisning, 1973–2014.

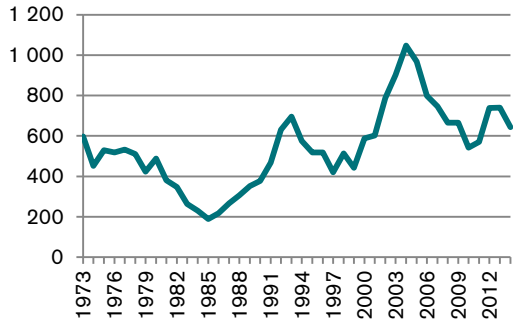

Utvecklingen av antalet utvisningsdomar följer till största delen inte utvecklingen av hur många utländska medborgare som döms för brott. Bland ej folkbokförda utländska medborgare som dömts för brott, har andelen utvisade sjunkit från en i sammanhanget hög nivå i början av 2000-talet, på omkring 20 procent utvisade, till omkring 11 procent de senaste åren. Bland dömda utländska medborgare som var folkbokförda vid tiden för domen ökade andelen utvisade först fram till år 2008, från omkring 0,7 procent till som mest 1,2 procent. Därefter har andelen utvisade åter sjunkit i denna grupp. Det är alltså stor skillnad i andel utvisade bland folkbokförda personer och bland ej folkbokförda personer.

Utvecklingen påverkas åtminstone delvis av brottslighetens allvarlighetsgrad och av lagstiftningsförändringar

Att andelen som utvisas bland dömda utländska medborgare varierar kan ha många orsaker, och någon fullständig kartläggning av dessa har inte varit möjlig i denna kortanalys. Dock konstateras att utvecklingen av andelen utvisade bland dömda utländska

medborgare åtminstone till del hänger samman med att (den bedömda) allvarlighetsgraden i utländska medborgares brottslighet förändrats, så att fler har kunnat komma ifråga för utvisning vissa år. Andelen utvisade tycks nämligen hänga samman med andelen fängelsedömda, den genomsnittliga utdömda strafftiden och det genomsnittliga antalet brott i domen. För ej folkbokförda personer, som alltså är på tillfälligt besök i landet, tycks även de begränsningar i villkoren för utvisning av EU-medborgare som infördes år 2006 bidra till den minskning i andelen utvisade som kan ses i denna grupp.

De flesta utvisade var inte folkbokförda vid tiden för domen

De flesta som fick en dom förenad med utvisning åren 2000–2014 var inte folkbokförda vid tiden för domen. Under 2000-talet har 91 procent av utvisningsdomarna rört personer som inte varit folkbokförda i Sverige, och som alltså inte haft sin permanenta vistelse i landet.

Större andel utvisas bland ej folkbokförda

Som tidigare nämnts är det stora skillnader i andelen utländska medborgare som utvisas mellan dömda som är folkbokförda och dömda som inte är det. År 2014 fick 0,5 procent av de folkbokförda utländska medborgare som dömdes för brott domen förenad med utvisning, medan 11 procent av de ej folkbokförda dömda utvisades. Skillnaden är en naturlig konsekvens av att personer med större anknytning till landet har ett starkare skydd mot utvisning. Ju starkare anknytning en person har till det svenska samhället, desto mer krävs för att utvisning ska komma ifråga. En folkbokförd person har i allmänhet större anknytning till landet än en person som är i Sverige på tillfälligt besök.

Det skiljer sig också åt hur stor andel bland dömda utländska medborgare som utvisas för olika brottstyper, vilket hänger samman med brottslighetens karaktär. Grova brott leder i högre utsträckning till utvisning än lindriga.

Majoriteten av ej folkbokförda dömda personer utvisas vid allvarliga brott

Bland dömda utländska medborgare som inte var folkbokförda, var det en majoritet som fick domen förenad med utvisning när det gäller allvarliga brott som mord, dråp, synnerligen grov misshandel, våldtäkt och grov våldtäkt, grovt rån, grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Andelarna bland dömda folkbokförda personer är i flera fall väsentligt lägre, vilket även det hänger samman med folkbokfördas starkare anknytning till landet.

För vissa brottstyper, som misshandel, stöld, bedrägeri, häleri, narkotikabrott och narkotikasmuggling, är det relativt stor skillnad i andelen utvisade beroende på om brottet rubriceras som ett brott av normalgraden eller grovt. Andelen utvisade är i dessa fall väsentligt större vid grova brott. För andra brott, till exempel våldtäkt och rån, är skillnaden istället mindre i andel utvisade mellan brott av normalgraden och grova brott.

De flesta utvisade är män och mellan 20 och 30 år vid domen

92 procent av dem som fick en dom förenad med utvisning under perioden 2000–2014 var män, och 8 procent kvinnor.

Medelåldern bland de utvisningsdömda var drygt 30 år sett under hela perioden, men har ökat något över tid från 29 år till 32 år. Över hälften var mellan 20 och 30 år vid domen.

En minskad andel ungdomar

Nio procent av alla utvisningsdomar under perioden rörde ungdomar som var mellan 15 och 20 år vid tiden för domen. Totalt sett handlar det om 1 000 personer under den studerade perioden. Andelen ungdomar bland de utvisade har dock minskat något under 2000-talet. Även i relation till antalet dömda utländska medborgare som var mellan 15 och 20 år vid tiden för domen, har andelen som utvisas minskat sedan 00-talets mitt.

Nästan hälften utvisas för stöld och tillgreppsbrott

Närmare hälften av utvisningsdomarna under perioden 2000–2014 rörde olika typer av stöld, rån och andra tillgreppsbrott. Andra vanliga brottskategorier bland utvisningsdomarna är smugglingsbrott (inkl. narkotikasmuggling) (12 procent), narkotikabrott (10 procent) och bedrägeribrott (9 procent).

Även bland ungdomar som utvisas var stöld det vanligaste huvudbrottet. Det var 62 procent av 15–17-åringarna och 56 procent av 18–20-åringarna som utvisades för stöld. Bland de utvisningsdömda 15–17-åringarna var rån det näst vanligaste huvudbrottet, och därefter våldtäkt. Bland de lite äldre ungdomarna, 18–20-åringarna, var det näst vanligaste brottet istället häleri.

Folkbokförda utvisas för allvarligare typer av brott

Folkbokförda personer utvisas i högre grad för allvarligare typer av brott än ej folkbokförda personer. Bland folkbokförda utvisade är brott mot liv och hälsa samt sexualbrott de största brottstyperna, följt av narkotikabrott och brott mot frihet och frid. Folkbokförda utvisas istället mer sällan för stöld och tillgreppsbrott, smugglingsbrott och bedrägerier jämfört med ej folkbokförda personer.

Eftersom anknytning är en aspekt som domstolen ska ta hänsyn till i relation till utvisningsfrågan, och det krävs grövre brott för att utvisa en person med större anknytning till landet, är det en naturlig konsekvens att folkbokförda personer i högre grad utvisas för allvarligare typer av brott än ej folkbokförda personer.

De flesta utvisade döms till fängelse

De flesta som fick en dom förenad med utvisning, 85 procent, dömdes till fängelse. Bland folkbokförda utvisade är andelen som döms till fängelse högre (95 procent) än bland ej folkbokförda (84 procent), vilket hänger samman med att folkbokförda personer utvisas för grövre typer av brott.

Andelen som fått en fängelsedom bland dem som utvisas har dock ökat under den period som studeras. I början av 00-talet låg andelen på strax under 80 procent, och steg fram till år 2008. Sedan dess har drygt 90 procent av utvisningsdomarna varit i kombination med fängelse.

Bland 18–20-åringarna var det 71 procent som dömdes till fängelse. De riktigt unga, 15–17-åringarna, dömdes främst till villkorlig dom eller sluten ungdomsvård i kombination med utvisningen. Dock dömdes 18 procent av dem till fängelse.

Den genomsnittliga strafftiden är två års fängelse

Bland de personer som dömdes till fängelse i samband med utvisningen var strafftiden i genomsnitt två års fängelse, sett över hela den studerade perioden. Den vanligaste strafftiden var dock två månaders fängelse, vilket innebär att genomsnittet dras upp av de riktigt långa straffen.

Den genomsnittliga strafftiden ökade under åren 2000–2009 och har därefter sjunkit, vilket främst beror på att de genomsnittliga strafftiderna för narkotikabrott och narkotikasmuggling minskat. År 2014 var genomsnittet omkring 19 månaders fängelse.

En majoritet var tidigare ostraffade, men andelen med tidigare lagföring har fördubblats

En majoritet, 68 procent, av dem som fick en dom förenad med utvisning under perioden var tidigare ostraffade. Andelen bland de utvisade som hade minst en tidigare lagföring respektive tidigare domslut har dock ökat under i stort sett hela perioden. I början av perioden låg andelen på omkring 20 procent av de utvisade, och som högst var andelen år 2013, då 44 procent var tidigare lagförda. Det motsvarar alltså en fördubbling av andelen tidigare lagförda.

Utvisningsdomen i genomsnitt 3,5 år efter folkbokföring

I genomsnitt hade de folkbokförda utvisningsdömda folkbokförts i Sverige knappt

3,5 år före utvisningsdomen. En dryg tredjedel fick utvisningsdomen inom 1,5 år efter folkbokföringen, och drygt två tredjedelar fick utvisningsdomen inom 3,5 år efter att de folkbokförts.

En tredjedel av de folkbokförda hade minderåriga barn i Sverige

Bland utvisningsdomarna med folkbokförda personer var det en knapp tredjedel som hade minderåriga biologiska barn i Sverige vid tiden för utvisningsdomen. Totalt handlar det om 502 barn som var under 18 år då föräldern fick en utvisningsdom under åren 2000–2014. Drygt hälften av barnen var 5 år eller yngre vid tiden för domen.

Även bland de utvisade som *inte* var folkbokförda vid tiden för domen förekommer det personer som hade minderåriga barn som var folkbokförda i Sverige vid tiden för utvisningsdomen. Totalt sett rör det 44 personer med totalt 66 barn. Lägger man samman dessa två grupper handlar det under den undersökta perioden om totalt 568 barn som var under 18 år då föräldern fick en utvisningsdom. Det motsvarar ett genomsnitt strax under 38 barn per år.

Därutöver kan det finnas andra barn som berörs av att en närstående vuxen person utvisas på grund av brott, i de fall denna person inte är biologisk förälder till barnet. De ingår dock inte i den kartläggning som gjorts här.

Inledning

Den svenska utlänningslagstiftningen slår fast att det endast är svenska medborgare som har en ovillkorlig rätt att vistas i landet. Om en utländsk medborgare döms för brott i Sverige, finns möjligheten för domstolen att förena påföljden med utvisning. Under 2000-talet har i genomsnitt drygt 700 domar per år förenats med utvisning. Utvisning är ett av de starkaste medel staten kan ta till mot utländska medborgare som döms för brott, och det är ett ämne som med jämna mellanrum genererar frågor från medierna, rättsväsendet och en intresserad allmänhet.

Någon sammanställd kartläggning av användningen av utvisning på grund av brott har dock hittills inte funnits för det senaste decenniet.[1] Det har saknats en bild av exempelvis vilka brott utländska medborgare utvisas för, hur stor andel de utvisade utgör av samtliga utländska medborgare som döms för brott, vilka påföljder utvisningarna kombineras med och vilken anknytning de utvisningsdömda har till det svenska samhället.

Det är viktigt att belysa tillämpningen av utvisning på grund av brott, eftersom det är en så pass ingripande sanktion. Det är en rättsverkan som i vissa fall kan få lång tids påverkan både för den dömdes liv och för närstående personer till den dömde. En utvisning på grund av brott utfärdas i tillägg till själva straffpåföljden och förenas alltid med ett återreseförbud på exempelvis 5 år, 10 år eller utan tidsbegränsning. Konsekvensen av brottet kan därmed sträckas ut under många år. För de personer som har en stark anknytning till landet, som kanske har vistats här länge och har familj, barn eller skyddsskäl, kan en utvisning därmed få stora konsekvenser över lång tid.

Det övergripande syftet med kortanalysen är därför att ge en aktuell bild av hur många som årligen utvisas på grund av brott, för vilka brott, vilka påföljder som utvisningen kombineras med, hur gruppen utvisade ser ut avseende kön och ålder, samt att beröra vilken grad av anknytning till det svenska samhället de utvisningsdömda har. Relevant är också att se hur dessa aspekter förändrats över tid sedan millennieskiftet.

Vid utvisning på grund av brott ska domstolen ta hänsyn till den dömdes anknytning till det svenska samhället. Ju större anknytning en person har till Sverige, desto allvarligare ska brotts-

[1] Brå har tidigare i två rapporter kartlagt användningen av utvisning på grund av brott, båda gångerna med visst fokus på barnperspektivet (Brå 2000 och Brå 2006). I den första rapporten kartläggs användningen av utvisning perioden 1973–1998. I den senare fokuseras ytterligare på barnperspektivet, och den tidsperiod som studeras är allmänt perioden 2000–2004 och särskilt fall med utvisade föräldrar under halvåret augusti 2004–januari 2005. Westfelt (2008) har kartlagt användningen av utvisning på grund av brott under perioden 1973–2003 (och i några avseenden fram till 2006). Där finns också en längre diskussion om utvisningsinstrumentet i relation till utlänningskontroll, gränskontroll, mänskliga rättigheter och flyktingfrågor. I Westfelt (2012) redovisas utvecklingen av antalet utvisade i vissa avseenden fram till 2008. Det finns också ett antal studentuppsatser, främst i ämnet juridik, som de senaste åren behandlat frågan om i vilken mån barn- och anknytningsperspektivet tillgodoses i domar med utvisning. Ingen av dem innehåller dock någon kartläggning av användningen av utvisningsinstrumentet i stort.

ligheten vara för att personen ska utvisas. Domstolen ska till exempel väga in personens familjesituation, hur länge hen har vistats i landet, hur bostads- och arbetssituationen ser ut, om personen har barn i Sverige m.m. (se vidare nedan och i bilaga 1). En person med stark anknytning – som till exempel har bott länge i landet, har familj, bostad och arbete här – har ett starkare skydd mot att utvisas för brott, än en person med svagare anknytning eller som är här på tillfälligt besök.

Anknytningen består därmed av ett flertal faktorer som vägs samman. Någon fullständig analys av anknytningsgraden hos de personer som utvisas görs inte i kortanalysen. Däremot studeras tre aspekter som hänger samman med denna, nämligen i vilken utsträckning de utvisningsdömda var folkbokförda i Sverige eller inte vid tiden för utvisningsdomen, hur länge de folkbokförda vistats i landet före utvisningsdomen och i vilken utsträckning de utvisade hade minderåriga barn i Sverige vid tiden för utvisningsdomen.

Ett sätt att utifrån registeruppgifter skilja mellan personer med starkare respektive svagare anknytning till landet är att se om personen är folkbokförd eller inte. Personer som flyttar till Sverige kan bli folkbokförda om de har för avsikt att stanna mer än ett år i landet. För att bli folkbokförd måste personen ha fått ett uppehållstillstånd i Sverige, och när man folkbokförs får man ett svenskt personnummer och registreras som bofast i en viss fastighet m.m. Personer som befinner sig i landet kortare tid än ett år eller som exempelvis är asylsökande blir alltså inte folkbokförda. En folkbokförd person har i allmänhet en starkare anknytning till det svenska samhället än en person på tillfälligt besök. I kortanalysen delas beskrivningen därför upp på folkbokförda och ej folkbokförda personer (de senare benämns även personer på tillfälligt besök).

Viktigt att påpeka är att studien baseras på kategorin utländska medborgare, eftersom det finns en klar juridisk distinktion mellan just utländska medborgare och svenska medborgare som har relevans för frågan om utvisning. Det är endast utländska medborgare som kan utvisas på grund av brottslighet. Kategorin utländska medborgare är *inte* synonymt med andra kategoriseringar av personer som exempelvis invandrare, personer med invandrarbakgrund eller utländsk härkomst. Dessa begrepp är delvis överlappande, kan definieras på olika sätt, och både svenska och utländska medborgare skulle kunna ingå i sådana kategorier, men behöver heller inte göra det. I kortanalysen behandlas därför inte heller ”invandrares” brottslighet i relation till ”svenskars”, och inte heller utländska medborgares brottslighet i allmänhet eller i relation till svenska medborgare. Fokus är just utvisning på grund av brott, som ju endast kan komma ifråga för utländska medborgare.

Syfte och frågor

Kortanalysens syfte är att kartlägga användningen av utvisning på grund av brott i svensk tingsrätt under perioden 2000–2014. De aspekter som behandlas utgår från några mer övergripande frågor som kortanalysen kartlägger och diskuterar, nämligen:

- Hur många utvisas årligen för brott, och hur har detta förändrats under perioden 2000–2014?
- Hur kan utvecklingen förstås – beror den på att antalet dömda utländska medborgare förändrats eller hänger utvecklingen samman med andra faktorer?
- Hur ser gruppen utvisningsdömda ut med avseende på kön, ålder och tidigare kriminell belastning?
- Vilka brott, påföljder och strafftider kombineras utvisningarna med?
- Hur ser gruppen utvisningsdömda ut med avseende på anknytning till Sverige i form av folkbokföring, tid i landet och förekomst av minderåriga barn vid tiden för domen?

Datamaterial

Det datamaterial som använts för kortanalysen består av ett uttag från lagföringsregistret över *samtliga tingsrättsdomar med utvisning i domen* åren 2000–2014. Domar i högre rätt ingår inte. Uttaget från lagföringsregistret har kompletterats med uppgifter från SCB, från Registret över totalbefolkningen, Historiska befolkningsregistret samt Flergenerationsregistret. De uppgifter som hämtats därifrån är uppgifter om folkbokföring[2], antal barn vid tiden för utvisningsdomen[3], ålder på eventuella barn vid tiden för utvisningsdomen, datum för senaste invandring före utvisningsdomen samt om personen var EU-medborgare.

Vidare består datamaterialet av ett uttag från lagföringsregistret av *samtliga lagföringar* under perioden 2000–2014. Dessa uppgifter har kompletterats med uppgifter från SCB om svenskt respektive utländskt medborgarskap och EU-medborgarskap, samt eventuell folkbokföring vid tiden för lagföringen. Detta för att kunna sätta antalet utvisade i relation till antalet lagförda utländska medborgare, folkbokförda och ej folkbokförda, respektive år.

Kort om villkoren för utvisning på grund av brott[4]

Bestämmelserna om utvisning på grund av brott finns i utlänningslagen (utlänningslag 2005:716), i första hand i 8 a kap. Utgångspunkten i den svenska utlänningslagen är att det bara är svenska medborgare som har en ovillkorlig rätt att vistas i landet. Om en domstol dömer en utländsk medborgare för brott som har fängelse i straffskalan, kan domstolen förena påföljden med utvisning. Personen måste dömas till en svårare påföljd än böter, och utvisningen verkställs efter att personen avtjänat straffet i Sverige.

För att utvisning ska komma ifråga måste det emellertid också antingen kunna antas att personen kommer göra sig skyldig till fortsatt brottslighet (att det finns en återfallsrisk) eller att brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det har inneburit är så allvarligt att personen inte bör få stanna kvar (utlänningslagen (UtlL) 8 a kap. 1§). Risken för fortsatt brottslighet behöver inte gälla samma typ av brott, utan det räcker att omständigheterna tyder på en brottsbenägenhet i allmänhet. För att ett brott ska kunna leda till utvisning även om domstolen bedömer att det inte finns någon risk för återfall i brott, är riktmärket att det ska handla om brott med ett straffvärde på minst ett års fängelse.

Utvisning på grund av brott räknas inte som en brottspåföljd, som fängelse eller böter, utan är en *annan särskild rättsverkan av brott* som utfärdas i tillägg till själva påföljden. Det innebär att domstolen ska ta hänsyn till om personen orsakas något men av utvisningen, och får döma till en lindrigare påföljd än om man inte förenat påföljden med utvisning. Det kan handla om att personen får ett något kortare fängelsestraff eller att en icke frihetsberövande påföljd väljs istället för ett fängelsestraff. Det är dock i allmänhet bara om personen har anknytning till Sverige som det anses att hon eller han orsakas sådant men av utvisningen att det ska tas hänsyn till detta vid straffmätningen. För personer utan anknytning innebär utvisningen därmed i normalfallet inte att straffet sätts ner.

När domstolen överväger om en person bör utvisas ska man ta hänsyn till personens anknytning till det svenska samhället. Ju större anknytning personen har, desto allvarligare måste brottsligheten vara för att utvisning ska komma ifråga. Faktorer som ska vägas in är till exempel personens levnadsomständigheter, som tid i landet, familjesituation, bostads- och arbetssituation, social och kulturell integrering, med mera. Om personen har barn i Sverige ska hänsyn tas till barnens behov av kontakt med föräldern, hur kontakten sett ut och hur den skulle

---

[2] Folkbokföringsdatum avser om personen var folkbokförd vid tiden för domen. Det finns fall där personer varit folkbokförda i Sverige tidigare, men har ett emigrationsdatum före datumet för domen, och därmed inte räknas som folkbokförda vid tiden för domen.

[3] Avser samtliga biologiska barn som var folkbokförda i Sverige vid datumet för domen. Även adopterade barn har tagits med som villkor, men det förekom inga fall med adopterade barn.

[4] En fylligare genomgång av villkoren för utvisning på grund av brott, där olika aspekter utvecklas och referenser ges, finns i bilaga 1.

påverkas av en utvisning av föräldern. För att ge ökat genomslag för principen om barnets bästa vid utvisning på grund av brott gjorde man år 2004 ett tillägg i utlänningslagen som tydligt uttrycker barnets behov av kontakt med sin förälder, dock beroende på hur denna kontakt sett ut tidigare. Sedan 2004 ska det också framgå av domen hur domstolen resonerat kring barnperspektivet i relation till utvisningen.

Om en person är flykting och behöver fristad i Sverige gäller särskilda krav för att utvisning ska kunna komma ifråga. En person med flyktingstatus får endast utvisas om han eller hon begått ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta personen stanna i Sverige, eller om personen bedrivit verksamhet utomlands som inneburit fara för rikets säkerhet och det finns anledning att tro att personen kommer fortsätta med sådan verksamhet här. En utvisning får emellertid aldrig verkställas till ett land där personen skulle riskera att straffas med döden eller med kroppsstraff, utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, oavsett vilket brott personen begått. Utvisning får inte heller verkställas till ett land där personen riskerar förföljelse. Detta förbud är dock inte absolut, utan personen får sändas till ett sådant land om det inte går att verkställa utvisningen till något annat land, och personen genom ett synnerligen grovt brott har visat att det skulle vara förenat med allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta honom eller henne stanna i Sverige. Det gäller dock inte om den förföljelse som hotar i det andra landet innebär fara för personens liv eller annars är av särskilt svår art.

Ett beslut om utvisning på grund av brott ska alltid innehålla ett så kallat återreseförbud, det vill säga ett förbud att återvända till Sverige under en viss tid eller utan tidsbegränsning. Det vanliga är återreseförbud på 5 år, 10 år, 15 år eller utan tidsbegränsning, men även andra tidsgränser förekommer. Det innebär att konsekvensen av brottet kan sträckas väsentligt längre än den straffpåföljd som döms ut.

Medborgare i länder utanför Schengensamarbetet[5] registreras vid en utvisning på spärrlistan i Schengens informationssystem (SIS). Det innebär att personen varken får tillträde eller rätt att uppehålla sig i något av Schengenländerna under den tid som återreseförbudet gäller.

I och med införandet av det så kallade rörlighetsdirektivet[6] år 2006, fick EES-medborgare[7] och deras familjemedlemmar ett starkare skydd mot utvisning jämfört med medborgare från andra länder. Förutom de krav på återfallsrisk och/eller brottets allvarlighetsgrad (se ovan) som finns för alla utländska medborgare där utvisning kan komma ifråga, infördes ett ytterligare krav gällande EES-medborgare – att utvisningen dessutom sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet[8]. Samtidigt infördes en ny grund för vistelse i Sverige, så kallad *uppehållsrätt*, som gäller under vissa villkor för EES-medborgare och deras familjemedlemmar som avser stanna i landet mer än tre månader. Möjligheten till utvisning av EES-medborgare begränsades också bland annat genom att det sedan 2006 krävs synnerliga skäl för utvisning av personer med sådan uppehållsrätt (se vidare bilaga 1).

---

[5] Schengensamarbetet kompletterar reglerna om fri rörlighet inom EU, och innebär bland annat att passkontrollerna har tagits bort vid resor inom Schengenområdet. I Schengensamarbetet ingår idag 22 av EU-länderna, samt Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz.

[6] Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

[7] EU-länderna samt Island, Lichtenstein och Norge.

[8] Begreppet ”allmän ordning och säkerhet” är ett unionsrättsligt begrepp som har en gemenskapsrättslig innebörd som bland annat innefattar en stats inre och yttre säkerhet (se vidare bilaga 1).

Utvecklingen av antalet utvisningsdomar

Kortanalysens första fråga handlar om hur många som årligen får en dom förenad med utvisning och hur detta förändrats under 2000-talet. Utvecklingen av antalet utvisningsdomar har under de senaste 15 åren präglats av relativt kraftiga variationer. Som högst var antalet 2004, då 1 047 tingsrättsdomar förenades med utvisning. Som lägst var antalet 2010, med 542 domar. År 2014 var antalet utvisningsdomar 644 stycken. I genomsnitt har antalet utvisningsdomar varit 734 per år under perioden 2000–2014, och totalt sett har 11 007 domar i tingsrätt förenats med utvisning under perioden.

Sett i ett längre perspektiv, från 1970-talet och framåt, har antalet utvisningsdomar också varierat. Antalet har dock legat högre under 2000-talet än under tidigare perioder. På 1970-talet var det i genomsnitt omkring 500 utvisningsdomar per år, och i mitten av 1980-talet var antalet som lägst (se figur 2).

Figur 2. Antal tingsrättsdomar som förenats med utvisning. År 1973–2014. Uppgift om folkbokföring finns här tillgängligt för åren 2000–2014. Källor: Lagföringsregistret och SCB/Registret över totalbefolkningen. För perioden 1973–1999 har uppgifter hämtats från Westfelt (2008).

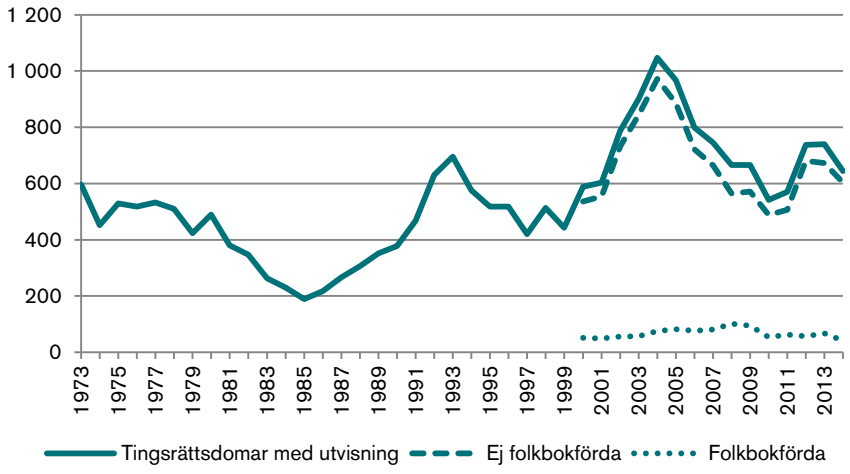

De flesta utvisningsdomar rör personer som inte var folkbokförda

Majoriteten bland dem som fått en utvisningsdom under 2000-talet var utländska medborgare som inte var folkbokförda i Sverige vid tiden för domen (se streckad linje i figur 2). Under 2000-talet har de utgjort mellan 85 och 94 procent av samtliga utvisningar varje år. Det innebär att utvecklingen av antalet utvisade totalt sett i huvudsak styrs av hur många ej folkbokförda personer som utvisas på grund av brott. Det är också i denna grupp man kan se den kraftiga ökningen och påföljande minskningen i antalet utvisningsdomar under 2000-talets första år.

Utländska medborgare som var folkbokförda vid tiden för domen har under 2000-talet alltså utgjort mellan 6 och 15 procent av samtliga utvisningar. Även i denna grupp kan man se en ökning i antalet utvisade under 00-talet, men här är toppåret istället 2008 (se figur 2). Även om gruppen är mindre, motsvarar ökningen en fördubbling av antalet utvisade mellan åren 2000 och 2008 (från 49 utvisningsdomar år 2000 till 101 domar år 2008). Antalet har därefter sjunkit igen.[9]

Andelen utvisade bland dömda utländska medborgare

Att antalet domar som förenas med utvisning varierar under olika perioder skulle kunna hänga samman med att antalet utländska medborgare som döms för brott varierar. Man skulle kunna tänka sig att om fler respektive färre utländska medborgare dömdes för brott i Sverige, så skulle också antalet utvisningar öka respektive minska. Men om man sätter antalet utvisningsdomar i relation till antalet utländska medborgare som dömts för brott under perioden[10], visar det sig att utvecklingen av antalet utvisningar inte följer den generella utvecklingen av antalet domslut.[11] För folkbokförda personer gäller den slutsatsen för hela perioden, och för ej folkbokförda perioden efter mitten av 00-talet. Andelen som utvisas bland de utländska medborgare som döms för brott totalt sett varje år ökade från knappt 6 procent år 2000 till som mest nästan 9 procent år 2004. Därefter har andelen sjunkit och låg på knappt 5 procent år 2014.

Andelen som utvisas skiljer sig mellan folkbokförda och personer på tillfälligt besök

Om man delar upp materialet i personer som var folkbokförda respektive på tillfälligt besök vid tiden för domen, visar det sig att andelen som utvisas för brott är väsentligt större bland de dömda utländska medborgare som inte var folkbokförda än bland de som var det. Det är en naturlig konsekvens av att folkbokförda personer i allmänhet har en större anknytning till det svenska samhället och att det därmed krävs mer för att utvisning ska komma ifråga.

Bland de dömda utländska medborgare som inte var folkbokförda i Sverige vid tiden för domen, låg andelen utvisade på drygt 20 procent under åren 2000–2004. Därefter har andelen som utvisas i denna grupp minskat, och har i princip halverats. År 2014 utvisades drygt 11 procent av de utländska medborgare som inte var folkbokförda vid tiden för domen (se figur 3).

Andelen som utvisas bland dömda utländska medborgare som var folkbokförda vid tiden för domen är liten. Andelen domar med utvisning i denna grupp ökade under åren 2000–2008 från 0,7 procent till 1,2 procent. Därefter sjönk andelen till ungefär samma nivå som i början av 2000-talet. År 2014 utvisades 0,5 procent av alla folkbokförda utländska medborgare som

---

[9] Sett i ett längre perspektiv har andelen folkbokförda minskat kraftigt. På 70-talet utgjorde de närmare hälften av de utvisningsdömda, men andelen sjönk successivt under 80- och 90-talet, ner till omkring 8 procent i början av 2000-talet. En huvudsaklig orsak till den stora minskningen fram till 80-talets mitt var en uttrycklig intention att minska antalet nordiska medborgare som utvisades mellan länderna. Finska medborgare hade dessförinnan utgjort huvuddelen av de folkbokförda utländska medborgare som utvisades på grund av brott, men från 90-talet och framåt utgjorde de finska medborgarna en mycket liten andel (Westfelt 2008 s. 142–144). Andelen folkbokförda utvisade ökade dock igen fram till 2008, då andelen folkbokförda bland de utvisningsdömda var 15 procent. Därefter har andelen minskat igen, till omkring 8 procent.

[10] Antalet domslut i tingsrätt med utländska medborgare.

[11] Samma slutsats har konstaterats även för perioden före år 2000, se Westfelt 2008, s. 148–155.

dömdes för brott i tingsrätt (se figur 3).

Figur 3. Andel utvisade bland domslut med utländska medborgare, uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda. Åren 2000–2014.

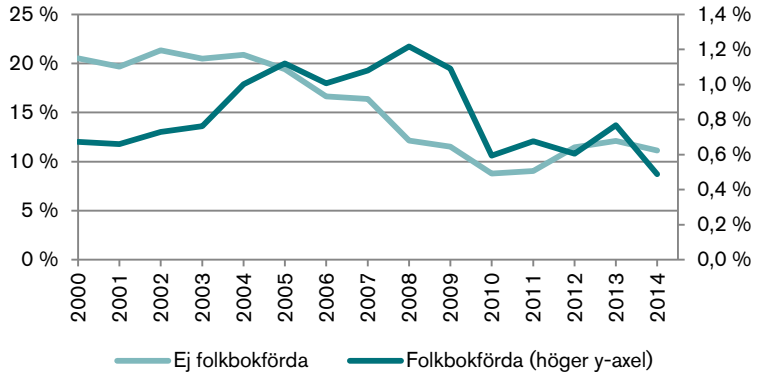

Det är dock viktigt att se utvecklingen i relation till en längre tidsperiod. I Westfelt (2008) kartlades andelen utvisade av samtliga lagförda utländska medborgare (vilket förutom dömda även inkluderar strafföreläggande och åtalsunderlåtelser). När det gäller utländska medborgare som inte var folkbokförda visar den tidigare forskningen att andelen som utvisats bland dem som lagförts varierat kraftigt de senaste 40 åren. Under 1970-talet låg andelen på omkring 10 procent, i mitten av 1980-talet var den som lägst, på drygt 4 procent, för att därefter öka under hela perioden fram till 00-talets början, då andelen utvisade var som högst (Westfelt 2008 s. 148). Den minskning i andelen utvisade som kan ses under åren 2006–2010 (se figur 3) är därmed en återgång till en lägre andel utvisade. I ett längre tidsperspektiv är det alltså den höga nivån i andelen utvisade under 2000-talets första år som är ovanligt hög, sett både till tidsperioden innan och åren efter.

Den tidigare forskningen har också visat att andelen utvisade bland folkbokförda utländska medborgare som lagförs för brott har legat relativt stabilt ända sedan 1970-talet. Andelen har varierat mellan 0,4 och 2 procent, med de högsta nivåerna på 1970-talet. Från mitten av 1980-talet har andelen som utvisats legat på en relativt stabil nivå, för att öka under 00-talets mitt (Westfelt 2008 s. 148). Den ökningen ses också i figur 3. I den meningen är det även för de folkbokförda personerna den höga nivån under 00-talets mitt som är ovanlig, sett över en längre tidsperiod.

Förändringarna gäller för flera brottskategorier

De förändringar i andelen utvisade som skett under perioden 2000–2014 går igen inom de flesta av de vanligaste brottskategorierna som förekommer bland dömda utländska medborgare.[12]

När det gäller ej folkbokförda personer kan man se att andelen utvisade minskat från omkring mitten av 00-talet bland dömda för både stöld, rån och tillgreppsbrott (Brottsbalkens 8 kap.), bedrägerier (BrB 9 kap.), brott mot frihet och frid (BrB 4 kap.), narkotikabrott, brott mot liv och hälsa (BrB 3 kap.) och smugglingsbrott (se figur 4). Minskningen från den höga andelen utvisade i början av 00-talet är därmed ett generellt mönster som gäller för en rad brottskategorier. Ett undantag utgör sexualbrott, där minskningen i andelen utvisade inte är lika påtaglig.

[12] Ett undantag i sammanhanget är trafikbrott, som är ett av de vanligaste brotten som utländska medborgare döms för, men trafikbrott leder inte till utvisning.

Figur 4. Andel utvisade inom olika brottskategorier, ej folkbokförda dömda utländska medborgare. År 2000–2014.

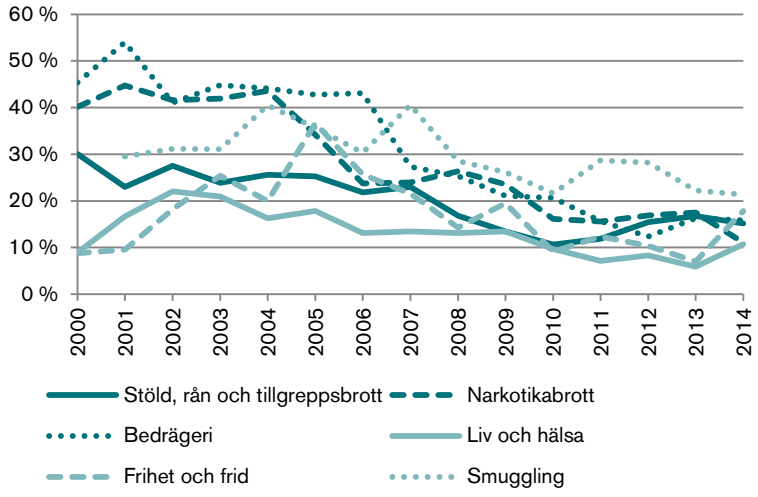

Även bland folkbokförda personer kan man se ett mönster, där andelen utvisade inom de flesta av de större brottskategorierna som folkbokförda utländska medborgare döms för, följer det mer övergripande mönstret av en ökad andel utvisningar under perioden 2003–2009 och därefter en minskning (se figur 5). Undantag utgör i viss mån brott mot liv och hälsa och förfalskningsbrott (men där andelen utvisade också är endast omkring 1 procent). Även för folkbokförda personer tycks alltså utvecklingen av andelen som utvisas vara ett mer generellt mönster som återfinns inom flera brottskategorier.

Figur 5. Andel utvisade inom olika brottskategorier, folkbokförda dömda utländska medborgare. År 2000–2014.

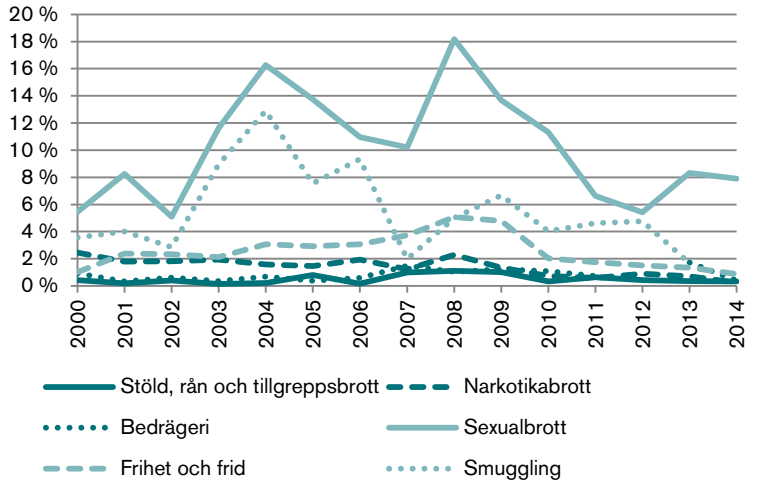

Andel utvisade inom enskilda brottstyper

Om man ser till enskilda typer av brott skiljer det sig mellan dem i hur stor andel av de dömda utländska medborgarna som utvisas. Det hänger dels ihop med brottets allvarlighetsgrad, där andelen utvisade är högre när det gäller de allvarligaste brotten, dels med andra faktorer, som i vilken mån domstolen bedömer återfallsrisken som större eller mindre, graden av anknytning i det enskilda fallet och till exempel eventuella verkställighetshinder för utvisning på grund av skydd mot förföljelse i hemlandet. I tabell 1 presenteras andelen utvisade bland dömda utländska medborgare för 11 olika typer av brott. I redovisningen har de senaste fem åren slagits samman, eftersom det vid små brottskategorier med få dömda kan variera kraftigt från år till år hur stor andel som utvisas på grund av omständigheter i de enskilda fallen.

Tabell 1. Andel (%) utvisade bland samtliga dömda utländska medborgare, uppdelat på några utvalda brott och på folkbokförda respektive ej folkbokförda gärningspersoner. Sammantaget för åren 2010–2014.

	Andel utvisade bland samtliga dömda utländska medborgare	
	Folkbokförda	Ej folkbokförda
Mord	43 %	60 %
Dråp	7 %	58 %
Misshandel	<1 %	2 %
Grov misshandel	3 %	30 %
Synnerligen grov misshandel	18 %	50 %
Grov kvinnofridskränkning	7 %	38 %
Våldtäkt	19 %	63 %
Grov våldtäkt	19 %	73 %
Våldtäkt mot barn	13 %	52 %
Grov våldtäkt mot barn	17 %	67 %
Stöld	<1 %	13 %
Grov stöld	3 %	42 %
Rån	2 %	39 %
Grovt rån	3 %	67 %
Bedrägeri	0 %	6 %
Grovt bedrägeri	4 %	35 %
Häleri	<1 %	11 %
Grovt häleri	3 %	41 %
Narkotikabrott	<1 %	14 %
Grovt narkotikabrott	13 %	74 %
Narkotikasmuggling	0 %	8 %
Grov narkotikasmuggling	32 %	85 %

Som tabellen visar är andelen som utvisas väsentligt högre bland dömda som inte var folkbokförda vid tiden för domen än bland de folkbokförda. Bland de ej folkbokförda var det en majoritet av de dömda som fick domen förenad med utvisning när det gäller allvarliga brott som mord, dråp, synnerligen grov misshandel, våldtäkt och grov våldtäkt, grovt rån, grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Andelarna bland de folkbokförda är i flera fall väsentligt lägre. Det är för vissa brottstyper, som misshandel, stöld, bedrägeri, häleri, narkotikabrott och narkotikasmuggling relativt stor skillnad i andelen utvisade, beroende på om brottet rubriceras som ett brott av normalgraden eller grovt. Andelen utvisade är i dessa fall väsentligt större vid grova brott. Vid till exempel våldtäkt och rån finns det också en skillnad i andelen utvisade, men den är mindre mellan brott av normalgraden och grova brott (se tabell 1).

Andel utvisade bland dömda till olika påföljder

Under de senaste fem åren har 25 procent av de ej folkbokförda som döms till fängelse fått domen förenad med utvisning. Av de som dömdes till livstids fängelse fick samtliga domen förenad med utvisning. Bland de folkbokförda utländska medborgarna förenades domen med utvisning för 3 procent av de fängelsedömda, och för drygt 70 procent av de som dömdes till livstids fängelse. Hur andelarna med utvisning i domen fördelar sig per påföljd visas i tabell 2.

Tabell 2. Andel utvisade bland dömda utländska medborgare, uppdelat på typ av påföljd och på folkbokförda respektive ej folkbokförda gärningspersoner. Sammantaget åren 2010–2014.

Påföljd	Folkbokförda	Ej folkbokförda
Fängelsedömda totalt	3 %	25 %
Livstids fängelse	71 %	100 %
Fängelse 1 år eller mer	11 %	61 %
Fängelse 6–11 mån	2 %	32 %
Fängelse < 6 mån	<1 %	13 %
Rättspsykiatrisk vård	0 %	13 %
Rättspsykiatrisk vård m. utskrivningsprövning	6 %	36 %
Villkorlig dom	<1 %	4 %
Sluten ungdomsvård	2 %	36 %
Ungdomsvård	0 %	4 %

Antalet utvisningar styrs av andra faktorer än antalet domar

Utvecklingen av antalet som utvisas på grund av brott följer alltså inte utvecklingen av antalet utländska medborgare som döms för brott (se figur 3). Andelen som utvisas har minskat de senaste åren, bland både folkbokförda och ej folkbokförda dömda utländska medborgare. Utvecklingen dessförinnan skiljer sig också åt mellan folkbokförda och personer på tillfälligt besök. Utvecklingen gäller också för i princip samtliga av de största brottskategorierna som utländska medborgare döms för och som kan leda till utvisning.

Det innebär att det alltså i stor utsträckning är andra faktorer som avgör hur många som får domen förenad med utvisning, än hur många utländska medborgare som döms för brott. Några aspekter som kan tänkas påverka hur stor andel som får domen förenad med utvisning är:

- om allvarlighetsgraden i den brottslighet som utländska medborgare döms för har förändrats, så att fler respektive färre vid olika tidpunkter har kunnat komma ifråga för att få domen förenad med utvisning på grund av brottets allvarlighetsgrad eller att brottet når upp till fängelse i straffskalan
- om det har skett förändringar i domstolarnas bedömning av om det föreligger någon återfallsrisk, så att fler respektive färre vid olika tidpunkter bedömts riskera att återfalla i brott (ett av villkoren för att utvisning ska komma ifråga)
- eventuella lagstiftningsförändringar under perioden som förändrat villkoren för när utvisning på grund av brott får ske
- andra praxisförändringar i domstolens bedömningar.

Två av dessa aspekter har inte varit möjliga att studera inom ramen för denna kortanalys, nämligen om bedömningen av återfallsrisken förändrats eller om det finns andra praxisförändringar i domstolarnas bedömningar över tid. Däremot diskuteras sist i kortanalysen om allvarlighetsgraden i brottsligheten kan tänkas ha förändrats och om det skett några relevanta lagstiftningsförändringar som kan hänga samman med andelen utvisade. Det görs i avsnittet *Hur kan utvecklingen av utvisningar under 2000-talet förstås?*.

Innan den diskussionen tar vid, redovisas dock andra aspekter kring de utvisningsdömda, som köns- och åldersfördelning samt vilka brottstyper, påföljder och strafftider som utvisningarna kombineras med. Även aspekter som hur länge de folkbokförda utvisade vistats i landet före domen och i vilken utsträckning de utvisningsdömda hade barn i Sverige vid tiden för domen behandlas, innan själva diskussionen kring ovanstående faktorer följer.

De utvisningsdömda, deras brottslighet och påföljder

Köns- och åldersfördelning

På samma sätt som de flesta utländska medborgare som döms för brott är män, är också de flesta som får en dom förenad med utvisning män. Sett under hela perioden 2000–2014 utgjorde männen 92 procent av dem med en utvisningsdom, men andelen män låg något högre (mellan 92 och 94 procent) under de sista fem åren. Andelen kvinnor har därmed legat något lägre under de senaste åren i perioden (omkring 7–8 %) än under periodens början (omkring 9–11 %).

Medelåldern bland de utvisningsdömda var drygt 30 år och 2 månader, sett under hela perioden 2000–2014. De yngsta som fick en utvisningsdom var 15 år och den äldsta över 70 år. Drygt hälften av de utvisade var mellan 20 och 30 år, och det vanligaste var att utvisas vid 24 års ålder.

Medelåldern bland de utvisningsdömda ökade dock något under perioden, från omkring 29 år till 32 år (män) respektive 33 år (kvinnor), en ökning som alltså gäller både kvinnor och män.

Andelen ungdomar bland de utvisade har minskat

Totalt sett var det 1 000 personer som var mellan 15 och 20 år då de fick en dom förenad med utvisning åren 2000–2014. Det motsvarar 9 procent av samtliga utvisningsdomar. Det var 123 personer som var 15–17 år och 877 personer som var 18–20 år.[13] Andelen ungdomar (15–20 år) bland de utvisningsdömda har minskat under perioden, från 11 procent år 2000 till 8 procent år 2014 (se figur 6).

[13] Bland 15–17-åringarna rörde 6 utvisningar folkbokförda personer, vilket motsvarar 5 procent av alla utvisningar i denna åldersgrupp. Bland 18–20-åringar var motsvarande antal 53 utvisningar och motsvarande andel 6 procent folkbokförda. Eftersom det är så få fall, särskilt vad gäller gruppen 15–17-åringar, redovisas inte utvecklingen uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda för ungdomar 15–20 år.

Figur 6. Antal utvisningsdömda per år 2000–2014, uppdelat på 15–17-åringar och 18–20-åringar, samt andel ungdomar (15–20 år) bland samtliga utvisningsdömda. För år 2010 och 2011 redovisas inte antalet 15–17-åringar, eftersom antalet är så litet.[14]

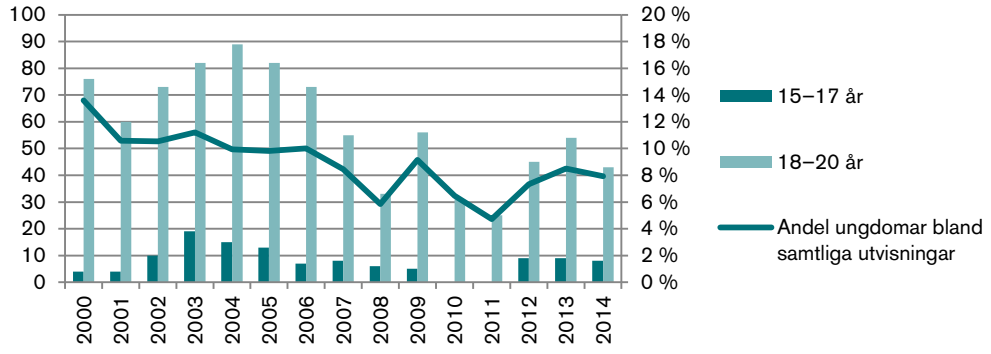

Andelen utvisade ungdomar bland dömda har minskat

Andelen som utvisas bland de utländska medborgare som var mellan 15 och 20 år vid tiden för domen har minskat, från de högre nivåerna i mitten av 00-talet på omkring 6 procent av de dömda i denna åldersgrupp, till omkring 3 procent. Precis som bland utvisade i alla åldersgrupper kan man alltså se en minskning, från en hög nivå i början/mitten av 00-talet.

Figur 7. Andel utvisade 15–20-åringar av antal dömda utländska medborgare 15–20 år. Åren 2000–2014.

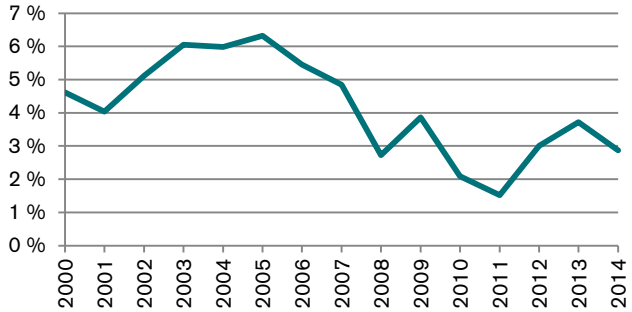

Brottstyper

Vilka typer av brott är det då som utländska medborgare utvisats för under 2000-talet? Har det förändrats under perioden, så att vissa brott blivit vanligare bland utvisningsdomarna, och skiljer det sig mellan folkbokförda personer och personer på tillfälligt besök? Och hur ser det ut bland ungdomar i åldern 15–20 år?

I närmare hälften av utvisningsdomarna under perioden 2000–2014 var huvudbrottet olika typer av stöld, rån och andra tillgreppsbrott (brott som faller under brottsbalkens 8 kap).[15] I de allra flesta av dessa fall handlar det om olika stöldbrott, och i 44 procent av alla utvisningsdomar var huvudbrottet just stöld.[16] I omkring en tiondel av utvisningsdomarna var huvudbrottet smugglingsbrott (till allra största delen narkotikasmuggling), narkotikabrott (narkotikastrafflag 1968:64) respektive bedrägeribrottslighet (BrB 9 kap.). Se tabell 3.

[14] Sekretess (antal 1–3 undertrycks; innehåller även sekundärundertryckning för att skydda primärundertryckningen).

[15] Redovisningen baseras på huvudbrottet i domen. Det kan förekomma andra brott vid sidan av detta, eftersom en person kan dömas för flera brott i samma dom. Huvudbrottet är det brott i en lagföring som har den strängaste straffskalan. I de fall en lagföring rör flera brott med samma straffskala, väljs slumpmässigt ett av dessa brott som huvudbrott i redovisningen.

[16] Stöld av normalgraden utgör 3 274 domar, grov stöld 1 600 domar och snatteri 9 domar.

Tabell 3. Antal och andel utvisningar uppdelat på lagar eller kapitel i BrB. Åren 2000–2014.

	Samtliga utvisningar		Ej folkbokförda		Folkbokförda	
Lag eller kapitel (BrB)	**Antal**	**Andel**	**Antal**	**Andel**	**Antal**	**Andel**
Stöld, rån och tillgreppsbrott (BrB 8 kap.)	5 277	48 %	5 125	51 %	152	15 %
Smuggling, inkl. narkotika (lag 2000:1225 om smuggling)	1 321	12 %	1 256	13 %	65	6 %
Narkotikabrott (narkotikastrafflag 1968:64)	1 064	10 %	895	9 %	169	17 %
Bedrägeri och annan oredlighet (BrB 9 kap.)	971	9 %	939	9 %	32	3 %
Brott mot liv och hälsa (BrB 3 kap.)	662	6 %	451	5 %	211	21 %
Sexualbrott (BrB 6 kap.)	556	5 %	347	3 %	209	21 %
Brott mot frihet och frid (BrB 4 kap.)	322	3 %	191	2 %	131	13 %
Förfalskningsbrott (BrB 14 kap.)	279	3 %	272	3 %	7	1 %
Brott mot allmän verksamhet (BrB 17 kap.)	186	2 %	175	2 %	11	1 %
Samtliga övriga brottskategorier	369	3 %	349	4 %	20	2 %
Totalt	11 007	100 %	10 000	100 %	1 007	100 %

Om man delar upp utvisningsdomarna på enskilda brottstyper inom respektive lag/kapitel i brottsbalken, utgjorde utvisningarna för stöldbrott som tidigare nämnts 44 procent av alla utvisningar. Narkotikabrott och narkotikasmuggling stod för 10 procent vardera. Ett antal kategorier som kan betraktas som vålds- och sexualbrott, nämligen mord, dråp, misshandel, våldtäkt, rån, våld eller hot mot tjänsteman samt olika typer av fridskränkningsbrott, utgjorde tillsammans 16 procent (1 798 domar). Andra relativt vanliga brott (mellan 3 och 6 procent av domarna) var häleri, bedrägeri och olika typer av förfalskningsbrott.[17] Se tabell 4.

Tabell 4. Antal och andel utvisningar uppdelat på specifika brottstyper. Huvudbrott i lagföringen. Åren 2000–2014.[18]

Brottstyp[19]	**Antal**	**Andel**
Stöld	4 871	44 %
Narkotikabrott	1 064	10 %
Narkotikasmuggling	1 155	10 %
Häleri	640	6 %
Våldtäkt	471	4 %
Misshandel	442	4 %
Rån	348	3 %
Bedrägeri	326	3 %
Förfalskningsbrott	279	3 %
Mord och dråp	217	2 %
Fridskränkningsbrott	166	2 %
Våld eller hot mot tjänsteman	154	1 %
Smuggling	129	1 %
Övrigt	736	7 %
Totalt	11 007	100 %

[17] Utöver detta finns en rad andra brottstyper som tillsammans utgör 7 procent. Här ingår bland annat allvarliga brott som mordbrand, koppleri, människorov, människohandel, olaga hot, olaga frihetsberövande, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande, sexuella övergrepp och ofredande och vållande till annans död. Även brottstyper som tillgrepp av fortskaffningsmedel, tullbrott, brott mot utlänningslagen, rattfylleri, brott mot alkohollagen med mera förekommer som huvudbrott bland domarna som förenats med utvisning och återfinns i kategorin *övrigt* i tabell 4.

[18] Åren 2001–2014 för narkotikasmuggling och smuggling. Från år 2001 kan dessa separeras i statistiken.

[19] I kategorierna ingår stöld (av normalgraden samt grov); narkotikabrott (av normalgraden samt grovt); narkotikasmuggling (av normalgraden samt grov); häleri (häleriförseelse, av normalgraden samt grovt häleri, inkl. penninghäleri); våldtäkt (av normalgraden samt grov, inkl. mot barn); misshandel (av normalgraden, grov samt synnerligen grov); rån (av normalgraden samt grovt); bedrägeri (av normalgraden samt grovt); förfalskningsbrott (urkundsförfalskning, grov urkundsförfalskning, brukande av förfalskning, missbruk av urkund, märkesförfalskning, olaga spridning av efterbildning); fridskränkningsbrott (grovt, inkl. frids- och kvinnofridskränkning); våld eller hot mot tjänsteman (förgripelse mot tjänsteman, våld eller hot mot tjänsteman); smuggling (av normalgraden samt grov).

Folkbokförda personer utvisas i högre grad för allvarliga brott

Folkbokförda personer utvisas i högre grad för allvarliga brott än personer på tillfälligt besök (se tabell 3 ovan). Bland folkbokförda utvisade är brott mot liv och hälsa samt sexualbrott de största brottskategorierna (21 procent vardera). Narkotikabrott (17 procent) och brott mot frihet och frid (13 procent) är också vanligare i gruppen folkbokförda än bland dem som var på tillfälligt besök. Folkbokförda utvisas istället mer sällan för stöld och tillgreppsbrott, smugglingsbrott och bedrägerier jämfört med ej folkbokförda personer.

Att det är vanligare med allvarligare typer av brott bland de folkbokförda personer som utvisas än bland de utvisningsdömda på tillfälligt besök är naturligt med tanke på att en folkbokförd person i allmänhet har en starkare anknytning till landet än en person som är i Sverige på tillfälligt besök. När domstolen tar ställning i utvisningsfrågan ska man ta hänsyn till just graden av anknytning, och det krävs grövre/allvarligare brottslighet för att utvisa en person med (olika grad av) anknytning till landet. Ett tydligt exempel på det är att stöld- och tillgreppsbrotten endast utgör 15 procent bland folkbokförda utvisade, medan de utgör 51 procent bland de ej folkbokförda. Som tidigare konstaterats har 13 respektive 42 procent av de ej folkbokförda utländska medborgare som dömts för stöld respektive grov stöld fått domen förenad med utvisning, medan motsvarande andel bland folkbokförda dömda utländska medborgare är 0 respektive 3 procent (se tabell 1).

Stöld det vanligaste huvudbrottet även hos utvisade ungdomar 15–20 år

Även bland ungdomar som utvisas var stöld det vanligaste huvudbrottet. Hela 62 procent av 15–17-åringarna och 56 procent av 18–20-åringarna utvisades för stöld. Bland 15–17-åringarna var rån det näst vanligaste huvudbrottet (10 procent) och därefter våldtäkt (7 procent). Bland de lite äldre ungdomarna, 18–20-åringarna, var det näst vanligaste brottet istället häleri (9 procent). Se tabell 5.[20]

Tabell 5. Huvudbrott vid utvisning gällande ungdomar 15–17 år respektive 18–20 år. Åren 2000–2014.

	15-17-åringar		18-20-åringar	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Stöld	76	62 %	491	56 %
Häleri	4	3 %	80	9 %
Rån	12	10 %	46	5 %
Våldtäkt	8	7 %	44	5 %
Misshandel	4	3 %	41	5 %
Narkotikasmuggling	*i*	*i*	46	5 %
Bedrägeri	*i*	*i*	20	2 %
Våld eller hot mot tjänsteman	*i*	*i*	10	1 %
Mord och dråp	*i*	*i*	9	1 %
Övrigt	19	15 %	55	6 %
Totalt	123	100 %	877	100 %

i = Sekretess (antal 1–3 undertrycks; innehåller även sekundärundertryckning för att skydda primärundertryckningen).

Viss förändring över tid av brottskategorier bland utvisningsdomarna

Bland ej folkbokförda personer som utvisades på grund av brott, har andelen som dömdes för stöld, rån och tillgreppsbrott, brott mot frihet och frid eller sexualbrott ökat något under perioden 2000–2014. Andelen domar med anledning av narkotikabrott och bedrägerier minskade istället något under perioden, medan andelen domar med anledning av smugglingsbrott respektive brott mot liv och hälsa var relativt oförändrad (se figur 8).

[20] Eftersom antalet fall med folkbokförda personer är så litet, särskilt i gruppen 15–17-åringar, redovisas inte folkbokförda och ej folkbokförda för sig.

Figur 8. Andel för respektive brottskategori bland utvisningsdomar mot ej folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

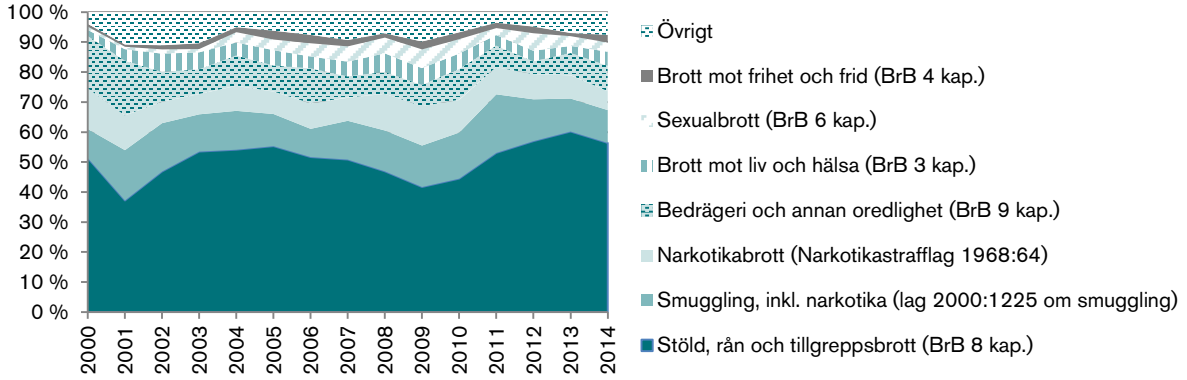

Bland folkbokförda personer som utvisades på grund av brott ökade andelen domar med stöld, rån och tillgreppsbrott, sexualbrott samt smugglingsbrott under perioden. Samtidigt minskade andelen domar med narkotikabrott och brott mot liv och hälsa. Andelen domar med brott mot frihet och frid samt bedrägerier utgjorde en i stort sett oförändrad andel av utvisningsdomarna (se figur 9).

Figur 9. Andel för respektive brottskategori bland utvisningsdomar mot folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

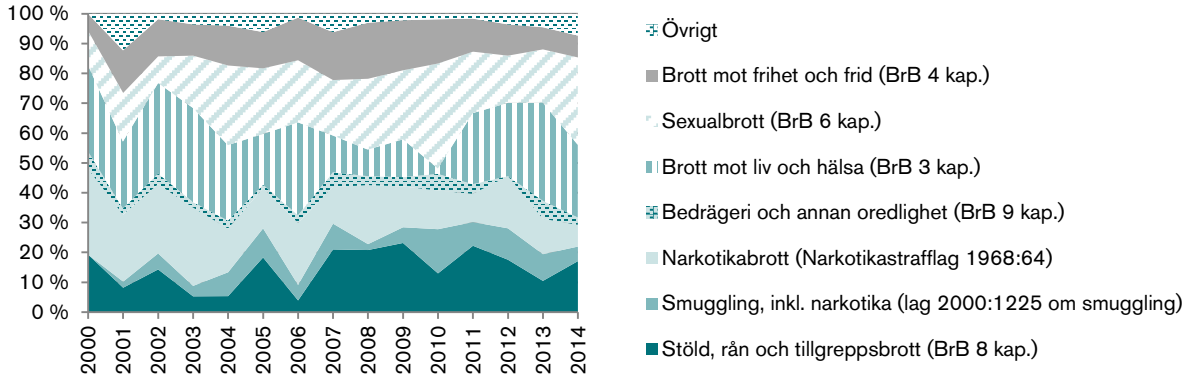

Påföljder och strafftider

Utvisning på grund av brott räknas som tidigare nämnts inte som någon straffpåföljd som fängelse eller böter, utan som en annan särskild rättsverkan av brott. Det innebär att den utländska medborgare som döms för brott döms till en straffpåföljd för brottet, och att utvisningen sedan i vissa fall utfärdas i tillägg till denna påföljd. Utvisningen verkställs sedan först när straffet är avtjänat i Sverige.[21] Vilka påföljder har då utvisning kombinerats med under 2000-talet? Och hur långa straff har utdömts i kombination med utvisning?

De flesta, 85 procent, av dem som fick en dom förenad med utvisning under perioden 2000–2014 dömdes till fängelse, medan 14 procent dömdes till villkorlig dom. Av de villkorliga domarna gavs en dryg femtedel i kombination med dagsböter (342 stycken, 22 procent). Bland utvisningsdomarna under perioden förekom också andra påföljder, som rättspsykiatrisk vård, dagsböter och olika ungdomspåföljder, men dessa utgjorde en mycket liten andel (se tabell 6).

[21] Det finns fall där verkställigheten av straffet kan flyttas till ett annat land, och utvisningen verkställs då i och med att verkställigheten flyttas till det andra landet.

Tabell 6. Påföljder i domen som kombinerats med utvisning. Åren 2000–2014.

	Samtliga utvisningar		Ej folkbokförda		Folkbokförda	
Påföljd	**Antal**	**Andel**	**Antal**	**Andel**	**Antal**	**Andel**
Fängelse	9 335	85 %	8 379	84 %	956	95 %
Villkorlig dom (varav 342 st i komb m dagsböter)	1 527	14 %	1 511	15 %	16	2 %
Rättspsykiatrisk vård	100	1 %	71	1 %	29	3 %
Sluten ungdomsvård	33	<1 %	27	<1 %	6	<1 %
Ungdomsvård	7	<1 %	7	<1 %	-	-
Dagsböter[22]	*i*	*i*	*i*	*i*	-	-
Ungdomstjänst	*i*	*i*	*i*	*i*	-	-
Totalt	11 010	100 %	10 000	100 %	1 007	100 %

i = Sekretess (antal 1–3 undertrycks; innehåller även sekundärundertryckning för att skydda primärundertryckningen).

Om man delar upp materialet på folkbokförda respektive personer på tillfälligt besök, ser man att andelen fängelsedömda var högre bland de folkbokförda utvisade. Bland dem var andelen som dömdes till fängelse 95 procent, medan den bland ej folkbokförda var 84 procent. Att utvisningsdömda som var folkbokförda vid tiden för domen i högre grad dömdes till fängelsestraff än personer på tillfälligt besök, hänger samman med att folkbokförda personer utvisas för grövre typer av brott (se ovan). Villkorlig dom är därmed mindre vanligt bland folkbokförda, medan det är något vanligare med rättspsykiatrisk vård, jämfört med ej folkbokförda utvisade (se tabell 6).

Andelen fängelsedömda har ökat

Andelen som fått en fängelsedom bland dem som utvisas har ökat under den period som studerats. I början av 00-talet låg andelen för hela gruppen utvisningsdömda på strax under 80 procent, och steg fram till år 2008. Sedan dess har drygt 90 procent av utvisningsdomarna utfärdats i kombination med fängelse.

Villkorlig dom har istället minskat, från omkring 20 procent av domarna till omkring 7 procent de senaste åren. Övriga påföljder minskade först från omkring 2 procent i periodens början ner till mindre än en halv procent år 2007. Därefter har andelen ökat igen, till omkring 1,5 procent av utvisningsdomarna.

Uppdelat på folkbokförda och personer på tillfälligt besök kan man se att andelen fängelsedömda hela tiden har legat högre bland de folkbokförda, men att skillnaden minskat över tid, eftersom andelen fängelsedömda ökat bland de utvisningsdömda på tillfälligt besök (se figur 10).

[22] Varför några enstaka lagförda har dagsböter registerat som huvudpåföljd i kombination med utvisningen har inte närmare utretts. Personen måste dömas till en svårare påföljd än böter för att utvisning ska komma i fråga. Möjligen är det felregistreringar där huvudpåföljden egentligen ska vara villkorlig dom i kombination med dagsböter.

Figur 10. Andel fängelsedömda bland utvisningsdömda, uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

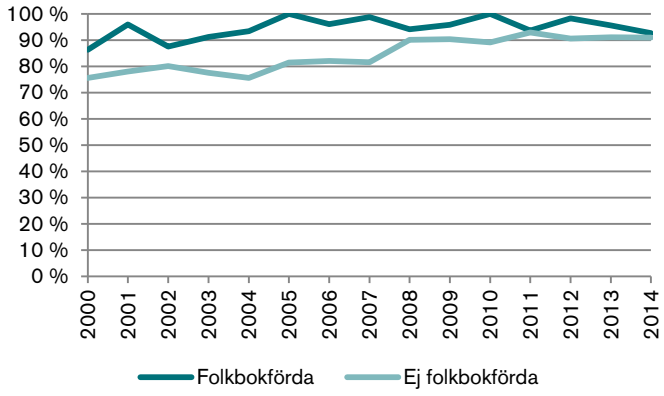

De riktigt unga får utvisningsdomen främst i kombination med villkorlig dom eller sluten ungdomsvård

Bland ungdomar 15–20 år var det totalt sett 65 procent bland de utvisningsdömda där huvudpåföljden var fängelse. Bland 15–17-åringarna utgjorde de fängelsedömda dock en mindre del (18 procent), men 21 procent dömdes till sluten ungdomsvård, vilket tillsammans motsvarar knappt 40 procent som dömdes till en frihetsberövande påföljd i denna åldersgrupp. Bland 18–20-åringarna utgjorde de fängelsedömda 71 procent, vilket alltså också är en mindre andel än bland vuxna utvisade.

Bland 15–17-åringar är det istället villkorlig dom som är den vanligaste påföljden (54 procent). En liten del dömdes också till ungdomsvård, ungdomstjänst eller dagsböter. Ett fåtal av 18–20-åringarna dömdes också till sluten ungdomsvård, och en handfull till rättspsykiatrisk vård (se tabell 7).

Tabell 7. Huvudpåföljd vid utvisning på grund av brott, fördelat på 15–17-åringar respektive 18–20-åringar samt samtliga ungdomar 15–20 år sammantaget. Åren 2000–2014.

	Samtliga ungdomar		15–17-åringar		18–20-åringar	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Fängelse	645	65 %	22	18 %	623	71 %
Villkorlig dom	309	31 %	66	54 %	243	28 %
Sluten ungdomsvård	33	3 %	26	21 %	7	<1 %
Rättspsykiatrisk vård	4	<1 %	-	-	4	<1 %
Ungdomsvård	7	<1 %	7	6 %	-	-
Ungdomstjänst	*i*	*i*	*i*	*i*	-	-
Dagsböter	*i*	*i*	*i*	*i*	-	-
Totalt	1 000	100 %	123	100 %	877	100 %

i = Sekretess (antal 1–3 undertrycks; innehåller även sekundärundertryckning för att skydda primärundertryckningen).

Den genomsnittliga strafftiden var två års fängelse

Hur långa straff kombinerades då utvisningarna med under perioden 2000–2014? Bland de personer som dömdes till fängelse i samband med utvisningen (9 293 domar[23]), var strafftiden i genomsnitt 2 års fängelse. Den vanligaste strafftiden (typvärdet) var dock 2 månaders fängelse

[23] Exklusive livstids fängelse, och exklusive domar som har förordnanden om fängelse som påföljd. Det innebär att personen redan tidigare är dömd till fängelse och att den tidigare fängelsepåföljden även ska omfatta det nya brottet. Dessa domar har ingen angiven strafftid, eftersom strafftiden redan angetts vid det föregående brottet, och har därför uteslutits ur analysen.

och mittvärdet (medianen) var 9 månader. Det innebär att det finns fall med mycket långa strafftider som drar upp medelvärdet. Den kortaste strafftiden var 14 dagars fängelse och den längsta 18 års fängelse. Till detta kan läggas 40 domar där straffet var livstids fängelse.

Totalt sett ökade den genomsnittliga strafftiden under åren 2000–2009, då den var som mest knappt 30 månader, och har därefter sjunkit igen. År 2014 var genomsnittet 19 månaders fängelse (se figur 11).

Figur 11. Genomsnittlig strafftid i månader bland utvisningsdomar med fängelse. Åren 2000–2014. Exklusive livstidsdömda och domar med förordnandekod om fängelse.[24]

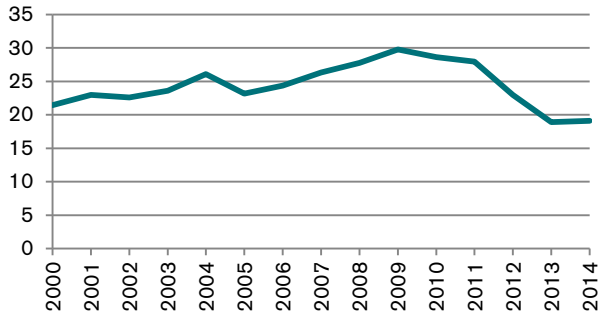

Vid en uppdelning på de sex vanligaste brotten vid utvisning (vilka omfattar 78 procent av alla utvisningsdomar), blir det tydligt att minskningen i genomsnittlig strafftid de senaste åren (totalt sett) framförallt beror på att de genomsnittliga strafftiderna minskat bland utvisningsdömda för narkotikasmuggling och narkotikabrott från 2010 och framåt (se figur 12). Den utvecklingen går i linje med den mer allmänna utvecklingen av utdömda strafftider, där fängelsestraffen för narkotikabrott blivit kortare. Detta till följd av ny praxis för straffvärdebedömningen vid narkotikabrott från år 2011 (se t.ex. Brå 2015, Brå 2013, Borgeke 2013, Nilsson Hjort 2014).

Även strafftiderna för våldtäkt har minskat något de senaste två åren. Gällande misshandel, häleri och stöld har de genomsnittliga strafftiderna vid utvisningsdomar istället ökat något under samma period.[25]

Figur 12. Genomsnittlig strafftid i månader vid utvisning. Uppdelat per brottstyp. Åren 2000–2014 (från 2001 för narkotikasmuggling).[26]

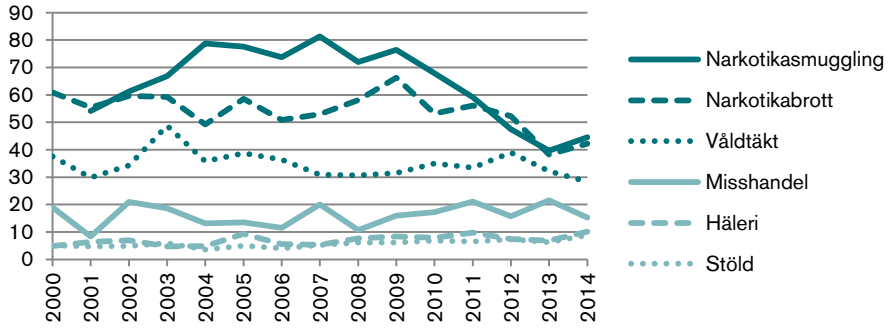

Som en följd av att folkbokförda personer generellt sett utvisas för allvarligare typer av brott än personer på tillfälligt besök (se ovan), skiljer sig också strafftiderna mellan folkbokförda och

[24] Se not 23.

[25] Strafftidernas utveckling vid just utvisningsdomar följer inte alltid utvecklingen av genomsnittliga strafftider för respektive brott totalt sett, se t.ex. Brå (2015).

[26] Exklusive livstidsdömda och personer med förordnandekod om fängelse.

ej folkbokförda utvisade. Bland de folkbokförda personerna dömdes en större andel till långa straff i kombination med utvisningen, än bland personer på tillfälligt besök. Av de fängelsedömda utvisade på tillfälligt besök dömdes 38 procent till ett straff på mer än ett års fängelse, medan motsvarande andel bland fängelsedömda folkbokförda utvisade var 72 procent.

Tabell 8. Andel med viss strafftid bland fängelsedömda med utvisning i domen, uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda. Åren 2000–2014.

	Ej folkbokförda	Folkbokförda
0–1 mån	13 %	2 %
>1–2 mån	12 %	3 %
>2–6 mån	23 %	11 %
>6–12 mån	15 %	12 %
>1–2 år	12 %	21 %
>2–3 år	6 %	15 %
>3–5 år	8 %	17 %
>5 år	12 %	19 %
Totalt	100 %	100 %

Tidigare lagföringar

I vilken utsträckning var då de utvisningsdömda under perioden 2000–2014 tidigare lagförda för brott i Sverige innan de fick domen med utvisning?[27] En knapp tredjedel, 32 procent, av dem som fick en dom förenad med utvisning hade en eller flera tidigare lagföringar.[28] Det är alltså en majoritet av de utvisningsdömda, 68 procent, som var tidigare ostraffade i Sverige.

Om man endast ser till hur stor andel som hade ett tidigare domslut (dvs. exkl. strafföreläggan den och åtalsunderlåtelser), var det 27 procent av alla utvisade som var tidigare dömda (med ett eller flera domslut).

Andelen bland de utvisade som hade minst en tidigare lagföring respektive tidigare domslut har dock ökat under i stort sett hela perioden. I början av perioden låg andelen på omkring 20 procent av de utvisade, och som högst var andelen år 2013, då 44 procent var tidigare lagförda totalt sett och 36 procent lagförda genom dom. Det motsvarar alltså en fördubbling i andelen tidigare lagförda. Delas materialet upp på folkbokförda och ej folkbokförda, visar det sig att det är bland personerna på tillfälligt besök som andelen med en tidigare lagföring respektive dom ökat under perioden (se figur 13). Andelen bland dem med en tidigare lagföring har ökat, från knappt 20 procent till omkring 40 procent. En relativt stor del av dem som fick en utvisningsdom och som inte var folkbokförda i Sverige, har alltså ändå tidigare lagförts för brott i landet, och denna andel har ökat kraftigt under perioden.

[27] Med lagföring avses i Brås statistik fällande dom i tingsrätt, godkända strafföreläggan den och meddelade åtalsunderlåtelser.

[28] Det var 18 procent (2 012 personer) som hade *en* tidigare lagföring före utvisningsdomen, 7 procent (712 personer) som hade *två* tidigare lagföringar, och 7 procent (749 personer) som hade *tre eller fler* tidigare lagföringar.

Figur 13. Andel med minst en tidigare lagföring respektive domslut, uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda. Åren 2000–2014.

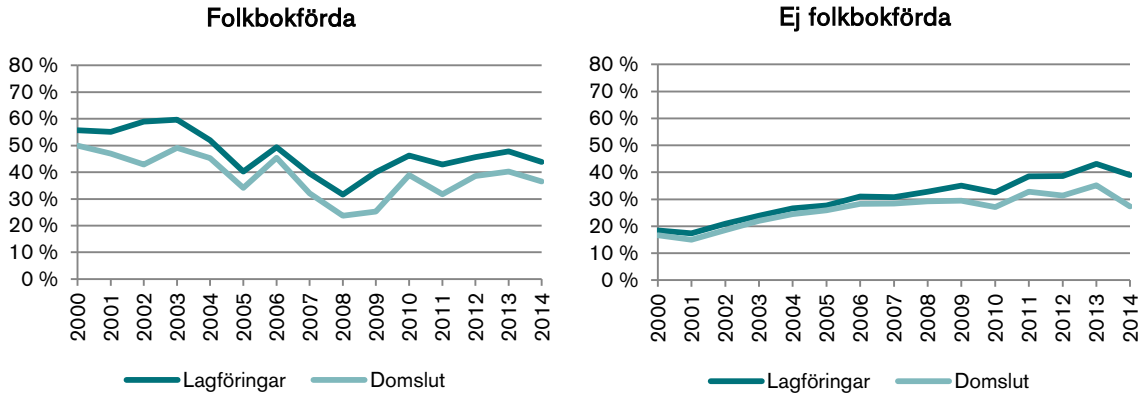

Bland personerna som var folkbokförda ser utvecklingen annorlunda ut, och här kan vi snarast se en minskning i andelen tidigare lagförda respektive dömda sedan periodens början (se figur 13). Det innebär sammantaget att de senaste åren har andelen tidigare lagförda för brott varit ungefär densamma bland de utvisade, oavsett om de haft en starkare anknytning till landet, i egenskap av folkbokförda, eller om de inte varit folkbokförda.

En liten del har fler än en utvisningsdom under perioden

En fråga man kan ställa sig i detta sammanhang är om de som är tidigare lagförda eller dömda också tidigare har fått en dom förenad med utvisning? Det vill säga, är det en del av de tidigare domarna som består av tidigare utvisningsdomar?

Svaret är att det finns ett mindre antal personer som under åren 2000–2014 fått flera domar förenade med utvisning. Det rör sig om 436 personer (4 procent) som fått sådana domar två eller fler gånger. Det är alltså 96 procent av alla utvisningsdomar under perioden som rör personer med bara en utvisningsdom. Det kan dock finnas personer som fått en dom förenad med utvisning *före* år 2000, vilket inte går att urskilja i det datamaterial som varit tillgängligt för kortanalysen.

Det kan finnas flera skäl till att en person har flera utvisningsdomar under den studerade tidsperioden, som ju sträcker sig över 15 år. Personen kan ha kommit tillbaka till landet efter att återreseförbudet slutat gälla och då dömts för nya brott med utvisning. En person kan dömas vid flera tillfällen för olika brott innan de påbörjat sin strafftid, och hinna få flera domar med utvisning innan utvisningsdomen verkställts efter avtjänat straff. Det är också möjligt att personer begår brott under strafftiden, innan den tidigare utvisningsdomen verkställts. Det kan också finnas fall där en tidigare utvisningsdom inte kunnat verkställas till hemlandet efter avtjänat straff och personen dömts för nya brott. En ytterligare möjlighet är att personer befunnit sig illegalt i Sverige, trots att de haft ett återreseförbud och dömts för nya brott.

De allra flesta av dem med flera utvisningsdomar (376 personer) hade en (1) tidigare utvisningsdom. Det finns dock sju personer som fått 5 eller 6 utvisningsdomar[29] under perioden, nio personer som fått 4 utvisningsdomar, och 44 personer som fått 3 utvisningsdomar under dessa 15 år.

[29] Exakt antal personer med fem eller sex domar redovisas inte, av sekretesskäl, eftersom det är så få individer.

Tabell 9. Antal tingsrättsdomar med utvisning per unik person. Åren 2000–2014.

Antal domar med utvisning perioden 2000–2014	Antal personer
En dom	10 051
Två domar	376
Tre domar	44
Fyra domar	9
Fem eller sex domar	7

En mindre del av de tidigare domarna som utvisade har före den aktuella domen, rör alltså domar som också förenats med utvisning.

Tid i Sverige

Som tidigare nämnts ska domstolen i relation till utvisningsfrågan ta hänsyn till den dömdes anknytning till det svenska samhället, och en person med starkare anknytning har ett större skydd mot utvisning på grund av brott. Anknytningen bedöms utifrån en rad faktorer, och de flesta av dem studeras inte här. Dock har frågan om personen varit folkbokförd i Sverige behandlats genomgående, då det är ett sätt att utifrån registeruppgifter skilja mellan personer med starkare och svagare anknytning. Som tidigare konstaterats är det en liten andel av de utvisningsdömda som var folkbokförda i Sverige vid tiden för domen. Totalt sett var det 9 procent (1 007 utvisningsdomar) under åren 2000–2014.

Hur länge en person vistats i landet före domen är en annan aspekt av anknytningsfrågan, och en faktor som vägs in i domstolens bedömning. För den grupp utvisade som var folkbokförda i landet, finns det möjlighet att utifrån registeruppgifter se hur länge de bott i Sverige innan de fick domen med utvisning.

I genomsnitt hade de folkbokförda utvisningsdömda folkbokförts Sverige knappt 3,5 år före utvisningsdomen.[30] De med kortast tid i Sverige hade folkbokförts omkring en månad före utvisningsdomen, och de som hade vistats längst i landet hade folkbokförts mer än 35 år före utvisningsdomen. En dryg tredjedel fick utvisningsdomen inom 1,5 år efter folkbokföringen, och drygt två tredjedelar fick utvisningsdomen inom 3,5 år efter att de folkbokförts. I tabell 10 visas hur många som vistats olika lång tid i Sverige.

Tabell 10. Tid mellan folkbokföring och datum för utvisningsdomen. Åren 2000–2014. Endast domar med folkbokförda personer.

Tid mellan folkbokföring och utvisningsdom	Antal utvisningar	Andel
1–3 mån	30	3 %
>3–6 mån	59	6 %
>6 mån–1 år	126	13 %
>1–2 år	236	23 %
>2–4 år	277	28 %
>4–6 år	101	10 %
Mer än 6 år	169	17 %
Uppgift saknas	9	<1 %
Totalt	1 007	100 %

Man kan tänka sig att de personer som bosatt sig i Sverige kort tid före utvisningsdomen, och kanske vistats något år i Sverige, inte har så stark anknytning trots att de varit folkbokförda vid tiden för domen. Det är dock en knapp tredjedel som folkbokförts i Sverige mer än 4 år före utvisningsdomen, och en sjättedel som folkbokförts för mer än 6 år sedan. De har sannolikt en ganska stark anknytning till landet.

[30] Personen kan ha vistats i landet även innan folkbokföringen, exempelvis som asylsökande eller med någon annan typ av tillfälligt uppehållstillstånd eller uppehållsrätt. För exempelvis asylsökande var den genomsnittliga handläggningstiden hos Migrationsverket från ansökan till beviljat beslut mellan 3,5 och dryga 5 månader under åren 2010–2014 (Migrationsverket 2016).

Utvisningsdömda med barn

En annan faktor som vägs in i utvisningsfrågan är om personen har barn i Sverige, och hur kontakten med de barnen har sett ut. Domstolen ska som tidigare nämnts ta hänsyn till barnens behov av kontakt med föräldern och hur kontakten skulle påverkas av att föräldern utvisas. År 2004 förstärktes principen om barnets bästa genom ett tillägg i utlänningslagen, och det ska numera också framgå av domen hur domstolen resonerat kring barnperspektivet i relation till utvisningen. Brå har också i två tidigare rapporter (Brå 2000 och Brå 2006) studerat barnperspektivet vid utvisning på grund av brott.

I denna kortanalys studeras inte barnperspektivet vid utvisning mer i detalj, men utifrån de tillgängliga registeruppgifterna har det däremot varit möjligt att kartlägga hur stor andel utvisade som hade biologiska barn i Sverige vid tiden för domen. Uppgifter om antal biologiska och adopterade barn samt barnens ålder har lagts till uppgifterna från lagföringsregistret. Beräkningen omfattar dock inte andra barn som personen kan ha delat hushåll med under någon period eller vid tiden för domen. Inte heller ofödda barn har räknats med. Det kan alltså finnas fler barn som under perioden berörts av att en närstående vuxen får en dom förenad med utvisning, än de som kartlagts här.

Bland samtliga utvisningsdomar under den studerade perioden fanns det 343 individer som enligt registeruppgifter hade minderåriga biologiska barn (0–17 år gamla) i Sverige vid tiden för utvisningsdomen. Totalt sett handlar det om 568 barn som var under 18 år då föräldern fick en utvisningsdom.[31] Det motsvarar ett genomsnitt strax under 38 barn per år.

En tredjedel av de folkbokförda hade minderåriga barn i Sverige

De flesta av barnen hade en förälder som var folkbokförd i landet vid tiden för domen. Bland utvisningsdomarna med folkbokförda personer var det en knapp tredjedel (30 procent, dvs. 304 domar, fördelade på 299 unika personer[32]) som hade minderåriga barn i Sverige vid tiden för utvisningsdomen. Totalt handlar det bland de folkbokförda om 502 barn som var under 18 år då föräldern fick en utvisningsdom under åren 2000–2014.[33] Drygt hälften av dessa var 5 år eller yngre vid tiden för domen.

Även bland de utvisade som *inte* var folkbokförda vid tiden för domen förekommer det personer med minderåriga barn som var folkbokförda i Sverige vid tiden för utvisningsdomen. I datamaterialet för åren 2000–2014 finns 44 personer[34] som hade totalt 66 barn mellan 0 och 17 år som var folkbokförda i Sverige då föräldern fick sin utvisningsdom, trots att föräldern själv inte var folkbokförd.[35] Det handlar främst om personer som tidigare varit folkbokförda men som har ett utvandringsdatum registrerat före utvisningsdomen och alltså inte varit folkbokförda vid just tidpunkten för utvisningsdomen, även om deras barn var det.[36]

---

[31] Lägger man ihop samtliga barn, även dem från 18 år och uppåt, rör det sig om 642 barn under perioden 2000–2014.

[32] Fem personer förekommer med två utvisningsdomar under perioden.

[33] Bland de folkbokförda personerna finns även barn som var 18 år och äldre vid tiden för förälderns utvisningsdom. Totalt sett hade 309 folkbokförda personer barn över huvud taget, vilket motsvarade 562 barn i alla åldrar.

[34] Vilket motsvarar något färre domar, då några personer förekommer med två utvisningsdomar under perioden. Exakt antal anges inte, av sekretesskäl.

[35] Bland de ej folkbokförda personerna finns också barn som var 18 år och äldre vid tiden för förälderns utvisningsdom. Totalt sett hade 51 ej folkbokförda personer barn över huvud taget, vilket motsvarade 80 barn till dessa personer.

[36] Det skulle dock även kunna finnas ej folkbokförda personer som hade barn i Sverige vid tiden för domen, men som inte själva varit folkbokförda tidigare och därmed saknar personnummer i Sverige. I de fallen har SCB inte fått träff på personer när de lagt på uppgift om barn. Hur många barn det skulle kunna röra sig om går inte att uttala sig om, men det torde röra ett mindre antal personer. Eventuellt underskattas alltså antalet barn något på grund av detta. Det finns också personer som får barn under sin strafftid, i synnerhet om de avtjänar ett långt fängelsestraff, vilket gör att antalet barn som får en förälder utvisad på grund av brott i praktiken är högre.

Andelen utvisade med barn har minskat

Utifrån de registeruppgifter som använts i denna kortanalys, är det alltså omkring 38 minderåriga barn per år som har en förälder som fått en dom förenad med utvisning under perioden 2000–2014. Detta antal är väsentligt lägre än det som beräknats i tidigare Brå-rapporter om utvisningsdömda åren 1989–1998 (Brå 2000) respektive 2004–2005 (Brå 2006).

I rapporten från 2000 användes en enkätundersökning bland fängelsedömda utvisade, för att försöka skatta antalet barn bland ej folkbokförda personer, men denna skattning innehåller flera osäkerheter (se Brå 2000 s. 43–44). Andelen med barn bland de folkbokförda utvisade beräknades dock på liknande sätt som i denna kortanalys, och det var då 42 procent som hade barn över huvud taget (sannolikt inkl. 18 år och äldre). Motsvarande andel är här beräknad till drygt 30 procent för de utvisade under åren 2000–2014, och är alltså lägre än under 1990-talet.

Skattningen av antalet barn i Brås rapport från 2006 baseras endast på uppgifter från utvisade personer under halvåret augusti 2004–januari 2005. Skattningen gav att det skulle röra sig om ungefär 120 barn om året som drabbades av att en förälder utvisades. Den skattningen är alltså väsentligt högre än det årliga antalet barn som beräknats i denna kortanalys.

Att den beräkning av antalet barn till utvisningsdömda som gjorts här skiljer sig från tidigare beräkningar kan ha flera förklaringar. En första är att det eventuellt skett en faktisk minskning av antalet och andelen utvisade med minderåriga barn i landet de senaste 10 åren. En effekt av det tillägg i lagstiftningen kring principen om barnets bästa som gjordes år 2004 skulle kunna vara att domstolarna blivit mer restriktiva med att utvisa personer med barn i Sverige, och att detta bidragit till en minskning av antalet utvisade med barn. Den grupp som främst kan tänkas påverkas är folkbokförda utvisade, eftersom det är bland dem som man i störst utsträckning finner personer med familj och barn i landet.

Sett till perioden 2000–2014 minskar både antalet och andelen utvisade med barn bland samtliga folkbokförda utvisade (se figur 14). Andelen med barn har minskat från som mest omkring 45 procent år 2004 till knappt 15 procent år 2014. Det är möjligt att denna minskning hänger samman med införandet av tillägget kring principen om barnets bästa. Det kan dock även finnas andra faktorer som påverkar andelen med barn som utvisas, exempelvis att antalet personer med barn bland dömda folkbokförda utländska medborgare har minskat generellt sett av andra orsaker. Detta har dock inte studerats här.[37]

Figur 14. Antal och andel med barn bland utvisningsdomar med folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

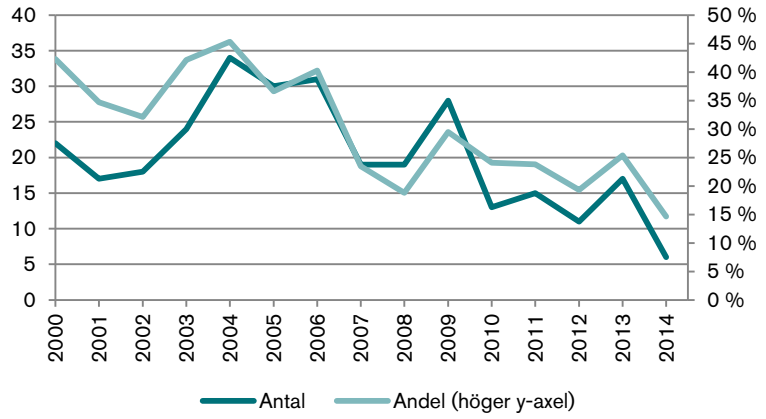

[37] För att kunna bedöma om tillägget haft effekt skulle man behöva göra en annan typ av studie än vad som varit möjligt inom ramen för denna kortanalys, där fall med och utan barn till den tilltalade jämförs, och man ser hur domstolen gjort avvägningar i utvisningsfrågan före och efter att tillägget infördes. Utifrån det tillgängliga datamaterialet har en sådan analys inte kunnat göras. Det kan dock vara något för vidare studier att undersöka.

Skillnaden mellan den skattning som gjordes i Brås rapport från 2006 och denna kortanalys kan också hänga samman med att man använt olika sätt att beräkna antalet barn. Skattningen gjordes det år då antalet utvisningar var som störst, och det är möjligt att antalet utvisade med barn var extra stort detta år och att skattningen därmed ligger väl högt. Skattningen kompletterades dock även med kodning av förekomsten av barn utifrån en läsning av utvisningsdomar, och här inkluderades alla fall där det av domen framkom uppgifter om barn i ärendet. Här kan det alltså även röra sig om barn som personen delat hushåll med eller haft en annan nära relation till, även om det inte var personens biologiska barn. Även ofödda barn räknades med. Någon sådan kodning är inte gjord i denna kortanalys, och det är sannolikt så att antalet barn som berörs av att en förälder *eller annan närstående vuxen* utvisas är fler än de biologiska barn som beräknats här.

Sammanfattningsvis tycks alltså antalet och andelen med barn bland folkbokförda utvisade ha minskat sedan mitten av 00-talet. Det skulle kunna vara en följd av förstärkningen av principen om barnets bästa, men även andra faktorer kan spela in. Det är dock också möjligt att den beräkning som gjorts här underskattar antalet barn som berörs, då endast registeruppgifter över biologiska barn har använts. Att omkring 38 barn om året hade en förälder som fått en dom med utvisning under 2000-talet får därmed ses som en miniminivå som endast omfattar biologiska barn.

Hur kan utvecklingen av utvisningar under 2000-talet förstås?

I kortanalysens inledande del beskrevs hur antalet domar med utvisning förändrats över tid under främst 2000-talet. Som konstaterades där, ökade antalet utvisade kraftigt under 2000-talet fram till år 2004, för att därefter minska igen. Det konstaterades också att förändringen i antalet utvisade inte beror på att antalet utländska medborgare som döms för brott förändrats på samma sätt. I så fall hade andelen som utvisas i relation till dömda personer varit konstant.

Utvecklingen skiljer sig också mellan folkbokförda utländska medborgare och de som var i Sverige på tillfälligt besök då de dömdes för brott. Som visades i figur 3, sjönk andelen som utvisas bland dömda utländska medborgare på tillfälligt besök, från en historiskt sett hög nivå på omkring 20 procent under åren 2000–2005 till omkring en tiondel från 2010 och framåt. Det innebär alltså att andelen utvisade av dem som döms för brott i denna grupp i princip har halverats under perioden, och återgått till en nivå som ligger mer i nivå med andelen under perioden före 2000-talets början.

För dömda utländska medborgare som var folkbokförda i Sverige ökade andelen som utvisades fram till 2008, från omkring 0,7 procent till som mest 1,2 procent. Från 2009 har andelen utvisade minskat igen och har legat omkring 0,7 procent från 2010 och framåt. Även i denna grupp kan man alltså tala om en tillfällig ökning i andelen som utvisades under mitten av 00-talet och en påföljande minskning till tidigare års nivå.

Vidare konstaterades att utvecklingen av andelen som utvisas ser likartad ut inom de brottskategorier som är vanligast bland dömda utländska medborgare (både vad gäller folkbokförda och personer på tillfälligt besök, se figurerna 4 och 5), och att utvecklingen representerar en mer generell utveckling och inte bara gäller för vissa brottstyper.

Hur kan då denna utveckling förstås? Varför varierar det hur stor andel som utvisas på grund av brott? Som med mycket annat är det sannolikt flera faktorer som påverkar hur många som utvisas, som lagstiftningsförändringar, praxisförändringar i domstolarnas bedömning och förändringar i brottslighetens karaktär. Någon fullständig analys av orsakerna till förändringar i andelen och antalet utvisningar har inte varit möjlig att genomföra inom ramen för denna kortanalys. Fyra centrala aspekter (som också tidigare nämnts) som kan påverka utvecklingen är emellertid

1. om det skett förändringar i brottslighetens allvarlighetsgrad, så att utvisning på grund av brott kan komma ifråga i fler respektive färre fall under vissa perioder,
2. om domstolarnas bedömningar av risk för fortsatt brottslighet har förändrats,
3. om det finns lagstiftningsförändringar som förändrat villkoren för när utvisning kan komma ifråga, och
4. om det finns andra praxisförändringar i domstolarnas bedömningar.

Den andra och den fjärde aspekten om bedömningar av återfallsrisk respektive andra praxisförändringar har inte varit möjliga att undersöka inom ramen för denna kortanalys, eftersom det skulle kräva en granskning av domskäl i enskilda fall över tid. Det har heller inte varit möjligt att kartlägga mer i detalj om brottsligheten inom gruppen utländska medborgare förändrats i allvarlighetsgrad under perioden. För det krävs en annan typ av mer djupgående analys, eftersom till exempel brottslighetens grovhet kan förändras inom samma brottsrubricering över tid. Några reflektioner kan dock göras utifrån några mer generella aspekter som på olika sätt kan indikera förändringar i brottslighetens (bedömda) grovhet/allvarlighetsgrad. Den diskussionen följer nedan. De lagstiftningsförändringar som kan ha haft bäring på antalet utvisade diskuteras också i relation till utvecklingen.

Förändringar i brottslighetens allvarlighetsgrad?

En omständighet som kan ha betydelse för antalet och andelen utvisade, är alltså om brottsligheten bland utländska medborgare förändras. Om andelen bland utländska medborgare som döms för grövre/allvarligare brottslighet förändras och det samlade straffvärdet för brottsligheten förändras, skulle detta kunna påverka hur många som får domen förenad med utvisning.

Som nämnts har det här inte varit möjligt att kartlägga detta i detalj. Men för att i någon mån ändå få en uppfattning av om det har skett förändringar i brottslighetens bedömda allvarlighetsgrad och samlade straffvärde under perioden, har fyra aspekter som kan indikera detta valts ut. Utvecklingen av dessa fyra aspekter sätts sedan i relation till andelen som utvisas bland dömda utländska medborgare, för att se om andelen utvisade följer utvecklingen av den bedömda allvarlighetsgraden i brottsligheten. De aspekter som valts är

1. andelen fängelsedömda i gruppen dömda utländska medborgare
2. genomsnittlig strafftid för fängelsedömda utländska medborgare
3. genomsnittligt antal brott i domen för dömda utländska medborgare
4. genomsnittligt antal tidigare lagföringar för dömda utländska medborgare.

1. Andelen fängelsedömda

Den första aspekten rör andelen fängelsedömda. Om en större andel av de dömda utländska medborgarna döms till fängelse, skulle man kunna anta att brottsligheten generellt sett har bedömts som allvarligare av domstolarna. En större andel av de dömda skulle då också kunna antas få domen förenad med utvisning.

Andelen fängelsedömda bland dömda utländska medborgare tycks till viss del hänga samman med andelen som utvisas. Utvecklingen av andelen utvisade ser övergripande sett likartad ut som utvecklingen av andelen fängelsedömda, i respektive grupp – folkbokförda och ej folkbokförda personer (se figur 15).

Figur 15. Andel fängelsedömda bland dömda utländska medborgare, samt andel utvisade av dömda utländska medborgare. Uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

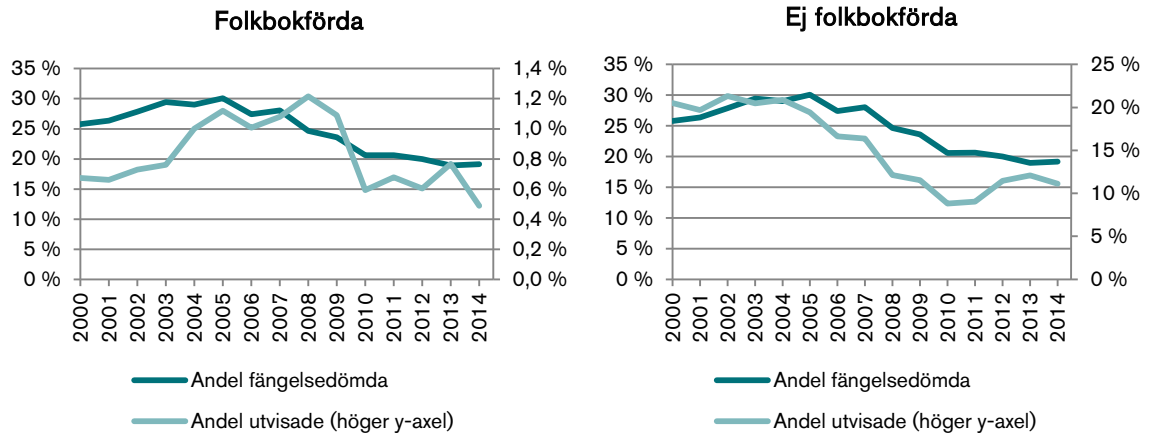

2. Genomsnittlig strafftid

Den andra aspekten rör den genomsnittliga strafftiden för fängelsedömda utländska medborgare. Om de genomsnittliga strafftiderna ökar skulle man kunna anta att brottsligheten generellt sett har bedömts som allvarligare av domstolarna, och att en större andel av de dömda då också skulle få domen förenad med utvisning.

För gruppen folkbokförda fängelsedömda utländska medborgare tycks utvecklingen av den genomsnittliga strafftiden till viss del hänga samman med utvecklingen av den andel som utvisas (se figur 16). För gruppen ej folkbokförda skiljer sig dock utvecklingen före och efter 2006. Från 2007 och framåt fortsätter andelen utvisade att minska, medan den genomsnittliga strafftiden inte minskar i samma takt.

Figur 16. Genomsnittlig strafftid i månader för fängelsedömda utländska medborgare (exkl. livstids fängelse och förordnandekod om fängelse[38]) samt andel utvisade av folkbokförda dömda utländska medborgare. Uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda. Åren 2000–2014.

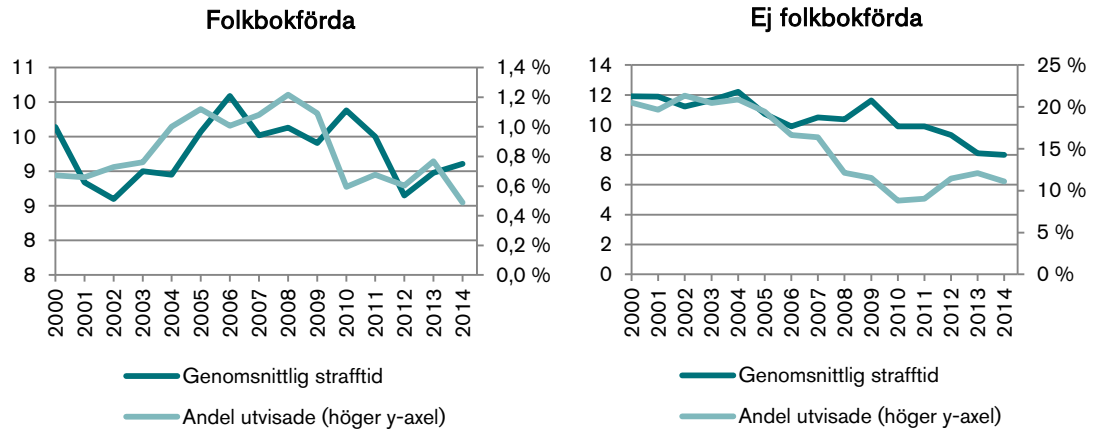

[38] Se not 23.

3. Genomsnittligt antal brott i domen

Den tredje aspekten rör det genomsnittliga antalet brott i domen. Straffvärdet påverkas av den samlade brottsligheten i en viss dom, och ju fler och/eller allvarligare brott det är vid sidan av huvudbrottet så påverkar det påföljdsvalet i skärpande riktning. Om det genomsnittliga antalet brott i domen ökar, skulle det kunna ses som ytterligare en aspekt av att brottslighetens samlade straffvärde ökar, och att andelen som utvisas skulle kunna bli större.

Det genomsnittliga antalet brott i domen är högre bland folkbokförda utvisade än bland ej folkbokförda utvisade: 3,4–4,0 brott respektive 2,0–2,4 brott i genomsnitt olika år. Att nivån skiljer sig mellan grupperna kan hänga samman med att folkbokförda respektive ej folkbokförda utvisats för olika typer av brott i olika hög grad, och att det därför kan vara olika vanligt med andra brott i domen vid sidan av huvudbrottet beroende på vilket huvudbrottet är.

När det gäller folkbokförda personer tycks också det genomsnittliga antalet brott i domen hänga samman med andelen som utvisas. Det gäller dock inte för ej folkbokförda personer, åtminstone inte från 2006 och framåt (se figur 17).

Figur 17. Genomsnittligt antal brott i domen för dömda utländska medborgare, samt andel utvisade av dömda utländska medborgare. Uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda, Åren 2000–2014.

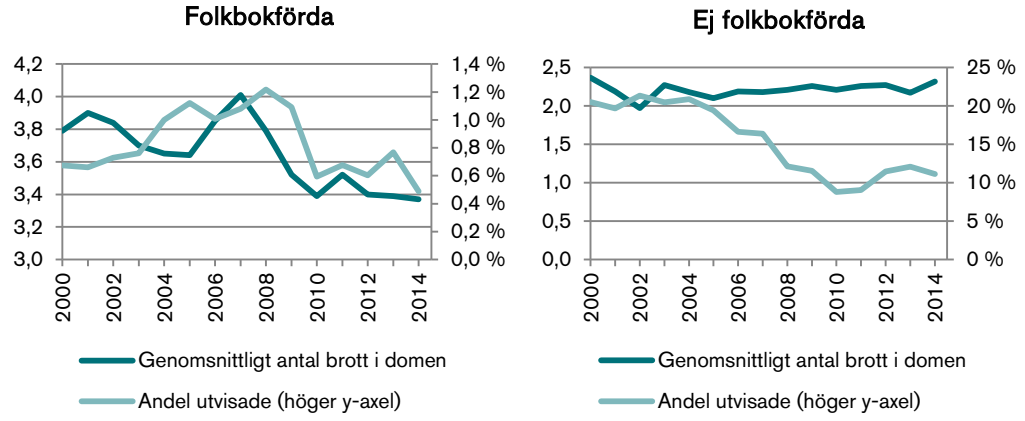

4. Tidigare lagföringar och domar

Den fjärde aspekten rör antalet tidigare lagföringar och domar. Antalet tidigare lagföringar respektive domar kan påverka valet av påföljd på så sätt att fler tidigare lagföringar leder till en strängare påföljd än om personen tidigare varit ostraffad. Tidigare lagföringar kan också bidra till domstolens bedömning av återfallsrisken. Om en större andel bland de utländska medborgarna är tidigare lagförda respektive dömda skulle det kunna medföra att utvisning kommer ifråga i fler fall under de perioderna.

När det gäller det genomsnittliga antalet tidigare lagföringar och domar, tycks detta dock *inte* ha något samband med andelen som utvisas. För folkbokförda dömda utländska medborgare ligger det genomsnittliga antalet tidigare lagföringar respektive domslut relativt stabilt under perioden, medan det hos ej folkbokförda ökat något. Andelen utvisade i respektive grupp följer inte denna utveckling (se figur 18).

Figur 18. Genomsnittligt antal tidigare lagföringar respektive domslut för dömda utländska medborgare, samt andel utvisade av dömda utländska medborgare. Uppdelat på folkbokförda och ej folkbokförda, åren 2000–2014.

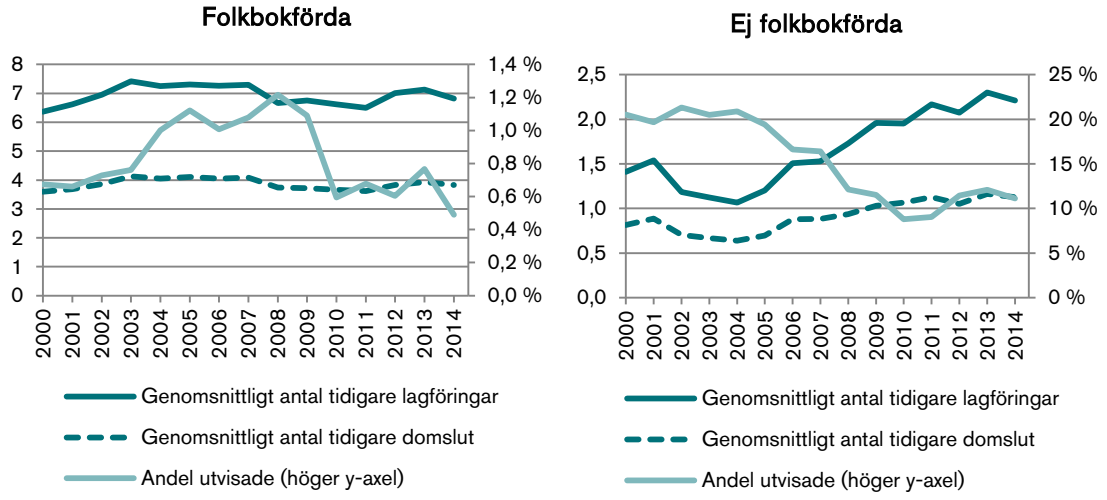

Sammanfattningsvis kan konstateras att utifrån de aspekter på allvarlighetsgrad som valts här, tycks denna förklaring gälla i högre grad för folkbokförda personer än för personer på tillfälligt besök.

Bland de folkbokförda tycks utvecklingen av andelen fängelsedömda, den genomsnittliga strafftiden och det genomsnittliga antalet brott i domen åtminstone till del hänga samman med den andel som får domen förenad med utvisning under hela den studerade perioden. Under perioder då dessa aspekter ökar, är också andelen som utvisas högre, och tvärtom. För folkbokförda personer tyder det alltså på att utvecklingen av utvisningar under 2000-talet åtminstone till del kan förstås i ljuset av att den bedömda allvarlighetsgraden i brottsligheten hos dömda folkbokförda utländska medborgare förändras.

För personer på tillfälligt besök tycks utvecklingen av andelen utvisade också följa dessa aspekter – men inte under hela perioden. Någonting tycks inträffa i mitten av 00-talet, där andelen som utvisas minskar mer än minskningen av de aspekter som undersökts. För denna grupp tycks fler faktorer i högre grad spela in, och en möjlig bidragande förklaring till att utvecklingen skiljer sig åt från 2005/2006 och framåt är de lagstiftningsförändringar som skett under perioden avseende införandet av rörlighetsdirektivet 2006. Detta behandlas vidare nedan.

Förändrad lagstiftning?

Tre lagstiftningsförändringar med bäring på villkoren för utvisning på grund av brott har genomförts under perioden: införandet av EU:s rörlighetsdirektiv 2006 som gav EES-medborgare[39] och deras familjemedlemmar ett starkare skydd mot utvisning, förstärkningen av principen om barnets bästa vid utvisningar år 2004, samt förstärkningen av skyddet mot utvisning för personer med flyktingstatus år 2010 (se ovan samt bilaga 1).[40]

Förstärkningen av principen om barnets bästa 2004

Som tidigare nämnts har det skett en lagstiftningsförändring för att ge ökat genomslag för

[39] EU-medborgare samt medborgare i Island, Lichtenstein och Norge.

[40] Tidigare forskning har visat att de relativt stora förändringarna i antalet utvisade som skedde under perioden 1973–2003 inte kan förklaras av lagstiftningsförändringar mer än marginellt (Westfelt 2008 s. 158–161, Brå 2000 s. 12).

principen om barnets bästa vid utvisning på grund av brott. År 2004 infördes ett tillägg i utlänningslagen som tydligt uttrycker barnets behov av kontakt med sin förälder, och att det ska framgå av domen hur domstolen resonerat kring barnperspektivet i relation till utvisningen. För att kunna bedöma om tillägget haft effekt skulle man behöva göra en annan typ av studie än vad som varit möjligt inom ramen för denna kortanalys, en studie där fall med och utan barn till den tilltalade jämförs, och där man ser hur domstolen gjort avvägningar i utvisningsfrågan före och efter att tillägget infördes. Utifrån det tillgängliga datamaterialet har en sådan analys inte kunnat göras. Det kan dock vara något för vidare studier att titta på.

Det som kan konstateras utifrån det datamaterial som använts här, är att tillägget inte tycks ha haft någon generell effekt på antalet folkbokförda utvisade, då antalet utvisade ökade fram till år 2008 (se figur 2 ovan), och det är bland de folkbokförda personerna man kan anta att detta tillägg skulle kunna påverka i störst grad. Emellertid har antalet och andelen utvisade med barn successivt minskat inom gruppen efter 2004. Det är möjligt att denna minskning hänger samman med införandet av tillägget kring principen om barnets bästa. Det kan dock även finnas andra faktorer som påverkar andelen med barn som utvisas, exempelvis att antalet personer med barn bland dömda folkbokförda utländska medborgare har minskat generellt sett av andra orsaker.

Införandet av rörlighetsdirektivet 2006

Fri rörlighet och bosättning för personer i EU är en av hörnstenarna i unionsmedborgarskapet och en av de grundläggande friheterna i EU. Varje EU-medborgare har en primär, individuell rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium. Rätten att röra sig fritt inom EU är därmed mycket stark, och inskränkningar får bara göras med hänsyn till allmän ordning och säkerhet eller folkhälsa. Under den period som fokuseras i denna kortanalys har EU utvidgats med tretton nya medlemmar.[41] Det innebär att rörligheten både från dessa länder till Sverige ökat, liksom rörligheten från Sverige.

Antalet invandrade personer (vilket innebär folkbokförda personer) till Sverige från de nya EU-länderna ökade kraftigt efter att de blev medlemmar i unionen (SCB 2015). Från de länder som blev medlemmar 2004 ökade antalet invandrade personer från omkring 3 000 år 2003, före EU-inträdet, till nästan 18 000 år 2007.[42] När Rumänien och Bulgarien blev EU-medlemsländer ökade invandringen till Sverige också därifrån, från drygt 450 personer 2006 innan inträdet till drygt 3 700 personer år 2007.[43] Det är också rimligt att tänka sig att det skett en ökning i antalet personer på tillfälligt besök i landet från de nya EU-medlemsstaterna efter 2004 (och möjligen även från andra EU-länder). I och med införandet av rörlighetsdirektivet 2006 har EES-medborgare uppehållsrätt och kan under vissa omständigheter stanna längre än tre månader i Sverige utan att registrera sig. Det bidrar sannolikt till att antalet EU-medborgare på tillfälligt besök i Sverige har ökat. För personer som inte är folkbokförda i Sverige är det dock inte möjligt att se vare sig hur många de är eller vilket medborgarskap de har.

År 2006 fick som tidigare beskrivits EES-medborgare och deras familjemedlemmar ett starkare skydd mot utvisning på grund av brott (se även bilaga 1). Förutom de krav på antingen återfallsrisk eller brottets allvarlighetsgrad som finns för utvisning i allmänhet, infördes ett ytterligare krav för att utvisning av EES-medborgare skulle kunna komma ifråga, nämligen att utvisningen sker med hänsyn till allmän ordning och säkerhet. Dessutom krävdes det synnerliga skäl för att utvisa en EES-medborgare med uppehållsrätt.

Kan man då tänka sig att dessa förändringar – ett ökat antal EU-medborgare som fått tillgång till EU:s inre marknad och fria rörlighet, och införandet av rörlighetsdirektivet som be-

[41] År 2004 blev tio länder fullvärdiga EU-medlemmar: Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern. Bulgarien och Rumänien blev medlemmar 2007. Kroatien blev medlem 2013.

[42] SCB:s statistikdatabas.

[43] SCB:s statistikdatabas.

gränsar möjligheterna att utvisa EU-medborgare – har påverkat utvecklingen av vilka och hur många som får en dom förenad med utvisning? Frågan är i vilken utsträckning införandet av rörlighetsdirektivet kan ha påverkat utvecklingen av utvisningar, och i vilken mån införandet bidragit till nedgången i andelen utvisade bland dömda utländska medborgare under åren efter 2006. Utifrån materialet för denna kortanalys är det inte möjligt att mer exakt bedöma i vilken utsträckning rörlighetsdirektivet haft effekt på antalet EU-medborgare som utvisats, bland annat därför att det inte finns möjlighet att se EU-medborgarskap för personer som inte var folkbokförda vid domen, och som utgör mer än 90 procent av alla utvisade. Några reflektioner kan dock göras.

Om vi börjar med de utländska medborgare som var på tillfälligt besök vid tiden för domen, går det alltså inte utifrån registeruppgifter att se om de var EU-medborgare eller inte, och därmed inte heller se om det skett någon minskning i antalet eller andelen EU-medborgare som utvisas bland dem efter 2006. Det som kan konstateras är som sagt att det skett en minskning totalt sett i andelen som utvisas i denna grupp. Det är dock rimligt att tänka sig att en stor del av de utländska medborgare som var på tillfälligt besök vid tiden för domen kom från andra EU-länder, särskilt efter 2004, då en rad nya europeiska länder kunde börja ta del av den fria rörligheten inom unionen. Man kan också tänka sig att begränsningarna för att utvisa EU-medborgare i första hand skulle gälla vid lindrigare typer av brottslighet, eftersom man infört ett krav på att utvisningen ska ske med hänsyn till allmän ordning och säkerhet.[44]

Om man för denna grupp (ej folkbokförda dömda utländska medborgare) delar upp materialet i ”grövre” och ”lindrigare” former av brott[45], ser man att andelen som utvisas bland dem som döms för lindrigare former av brott minskat från omkring 15 procent under perioden fram till 2005, till som lägst 5 procent i början av 10-talet, en minskning med omkring två tredjedelar. Även bland de personer som döms för grövre former av brott minskar andelen utvisade, men minskningen är mindre. Från omkring 40 procent till 30 procent av de dömda, en minskning på omkring en fjärdedel (se figur 19).

Figur 19. Andel utvisade av dömda utländska medborgare. Uppdelat på ”grova” respektive ”lindriga” brott. Ej folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

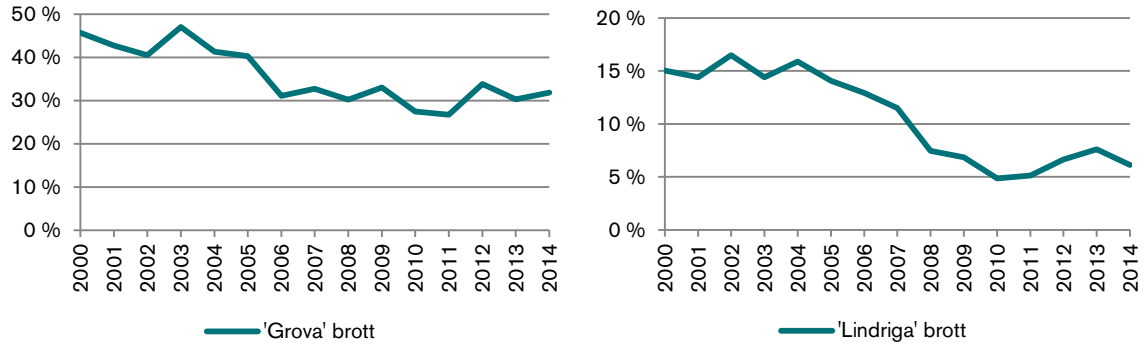

Minskningen i andelen som utvisas bland ej folkbokförda utländska medborgare som döms för brott är alltså relativt sett större vid lindrigare former av brottslighet (en minskning med omkring två tredjedelar) än för grövre former (en minskning med omkring en fjärdedel). Minskningen sammanfaller tidsmässigt med införandet av rörlighetsdirektivet, och det är möjligt att

[44] För att en EU-medborgare ska utvisas ska, enligt direktivet, dennes personliga beteende utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Grundläggande samhällsintressen har i svensk rättspraxis betraktats som exempelvis äganderätten, ett narkotikafritt samhälle, användande av betal- och kreditkort och att egendom som lämnas utan tillsyn ska vara fredad. Det är därmed inte så höga krav på vilken typ av brottslighet som kan anses utgöra ett tillräckligt allvarligt hot; till exempel är grova rattfyllerier, bedrägeri och narkotikabrott exempel på sådan brottslighet (Åklagarmyndigheten 2013, s. 19).

[45] Indelningen i grövre och lindrigare former visas i bilaga 2. Indelningen är gjord utifrån att det är en rad brottstyper som skulle kunna tänkas utgöra ett allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse, och ambitionen har varit att på ett någorlunda enkelt sätt skilja ut grövre former av brott inom de flesta kategorier från lindrigare former.

införandet av direktivet utgör en delförklaring till minskningen i andelen utvisade bland ej folkbokförda utländska medborgare som döms för brott från mitten av 00-talet, vid sidan av förändringar i brottslighetens allvarlighetsgrad. Detta gäller dock givet att en stor del av dem som döms för brott i denna grupp verkligen är EU-medborgare, något vi inte kan se utifrån det tillgängliga datamaterialet, och att direktivet främst torde haft effekt för brott av lindrigare grad.

För folkbokförda personer är det möjligt att se om de är EU-medborgare. Bland dem har antalet och andelen utvisade från EU-länder emellertid *inte* minskat efter 2006, vilket skulle vara det förväntade utfallet om rörlighetsdirektivet haft effekt för denna grupp, så att färre kom i fråga för utvisning. Tvärtom skedde en ökning av antalet och andelen utvisade från EU-länder under åren 2007–2009, från mindre än 10 per år till som mest 36 utvisningsdomar år 2008. Därefter har antalet minskat igen till omkring 10 domar per år (se figur 20).

Figur 20. Antal och andel utvisningsdomar med personer från EU-länder samt Norden, endast domar med folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

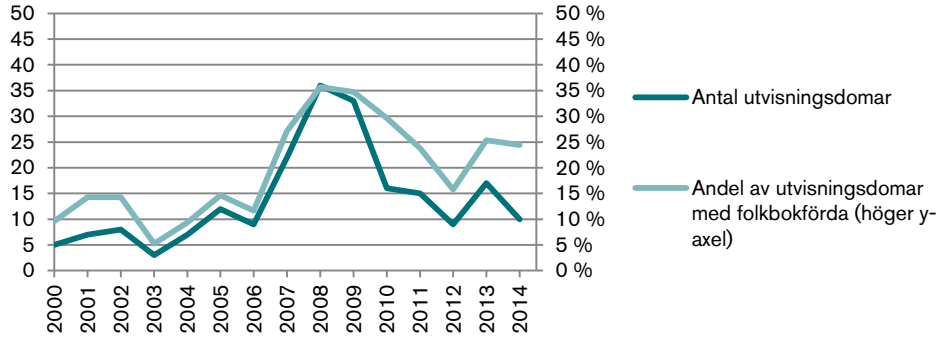

Ökningen av antalet utvisningsdomar med EU-medborgare hänger dock sannolikt ihop med EU:s utvidgning åren 2004 och 2007. Det är inte orimligt att tänka sig att ett ökat antal utvisade till EU-länder bland de folkbokförda dömda utländska medborgarna kan hänga samman med att fler personer från dessa länder invandrat till Sverige och att en viss andel av dem begått brott som kan leda till utvisning. Detta utesluter dock inte en samtidig *minskning* i utvisningar av personer som skulle ha utvisats enligt det tidigare regelverket före rörlighetsdirektivets införande, men den minskningen kan åtminstone inte urskiljas i det datamaterial som funnits tillgängligt här. För att ta reda på om så är fallet behövs en annan typ av studie.

Om man liksom för gruppen ej folkbokförda delar upp andelen utvisade på ”grövre” och ”lindrigare” former av brott[46], ser man att andelen som utvisats bland dem som döms för grövre former av brott ökade under periodens första år, för att sedan ligga relativt stabilt (men med variationer mellan åren) på mellan 4 och 6 procent under resten av perioden. Andelen som utvisas bland dem som döms för lindrigare former av brott är liten och har också varierat under perioden, och har visserligen legat lägre under de senaste fem åren. Någon trend liknande den som man kan se för personer på tillfälligt besök kan man dock inte tala om (se figur 21). Det finns alltså inte samma förändring i andelen utvisade inom gruppen som bland personer på tillfälligt besök.

[46] Enligt samma indelning som tidigare i grövre och lindrigare, se bilaga 2.

Figur 21. Andel utvisade av dömda utländska medborgare. Uppdelat på ”grova” respektive ”lindriga” brott. Folkbokförda personer. Åren 2000–2014.

För folkbokförda personer tycks rörlighetsdirektivet därmed ha ett begränsat förklaringsvärde för utvecklingen. Att folkbokförda personer skulle påverkas mindre av rörlighetsdirektivets införande är emellertid inte så konstigt, med tanke på att det redan krävs grövre typer av brott för att utvisning ska kunna komma ifråga på grund av anknytningsaspekten, brott som sannolikt lättare också faller inom begreppet ”av hänsyn till allmän ordning och säkerhet”.

Förstärkningen av skyddet mot utvisning för personer med flyktingstatus 2010

Fram till 2010 gällde att om en person hade fått flyktingstatus[47], innebar det också en så kallad presumtion för flyktingskap, det vill säga att personen hade behov av fristad i Sverige. Domstolen fick dock frångå denna presumtion och kunde i vissa fall göra en egen bedömning av flyktingskapet och om personen fortfarande var i behov av skydd. I samband med genomförandet av det så kallade skyddsgrundsdirektivet 1 januari 2010 (se bilaga 1) infördes dock en reglering av flyktingstatusbegreppet som innebar att den som innehar flyktingstatus också ska anses vara flykting, och att det inte finns något utrymme för domstolen att göra någon annan bedömning. Fram tills Migrationsverket eventuellt återkallat flyktingstatusförklaringen gäller därför bestämmelserna om hinder mot att utvisa personer med flyktingstatus. Detta innebar att man från och med 2010 förstärkte skyddet mot utvisning för personer med flyktingstatus.

Förändringen torde inte ha haft påverkan på utvisningar av personer som inte var folkbokförda, då dessa ännu inte (rimligen) kunnat uppnå flyktingstatusförklaring i Sverige innan de beviljats uppehållstillstånd på denna skyddsgrund (och därmed folkbokförts). Däremot skulle förändringen kunna ha haft viss påverkan på antalet utvisade folkbokförda personer, då det bland folkbokförda utländska medborgare som döms för brott kan finnas personer med flyktingstatus, och dessa sedan 2010 alltså har ett starkare skydd mot utvisning i samband med

[47] Begreppet flykting definieras i den svenska utlänningslagen (4 kap. 1 §) utifrån FN:s flyktingkonvention, och avser personer som befinner sig utanför det land som de är medborgare i, därför att personen känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och som inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd. Personer som omfattas av denna definition får också så kallad flyktingstatus (UtlL 4 kap. 3 §). Dessa personer kallas också konventionsflyktingar.

I Sverige kan man också få uppehållstillstånd på andra skyddsgrunder (vilka har förändrats över tid) – idag som alternativt skyddsbehövande respektive övrig skyddsbehövande (UtlL 2 § och 2 a §). Dessa skyddsgrunder omfattar personer som behöver skydd på grund av att de skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller att som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, eller på grund av andra svåra motsättningar i hemlandet.

Det är en liten del av samtliga som beviljas uppehållstillstånd i Sverige som får det som konventionsflykting (och därmed uppnår flyktingstatus). Under åren 2000–2014 var det mellan 0,5 och 10,3 procent av alla beviljade uppehållstillstånd som gällde konventionsflyktingar. I relation till de uppehållstillstånd som beviljats av samtliga skyddsskäl, utgjorde konventionsflyktingar mellan 3,8 och 31,8 procent under samma period (Migrationsverket 2016).

domen.

Det har inom ramen för denna kortanalys inte varit möjligt att vidare utreda om och i vilken grad denna förändring påverkat andelen som utvisas bland folkbokförda dömda personer, då detta skulle kräva en annan typ av studie, där man studerar hur domstolen förhållit sig till flyktingstatusförklaringen före och efter lagändringen. Det kräver också att man kan urskilja vilka bland de dömda som hade flyktingstatus vid tiden för domen, vilket inte är möjligt med det datamaterial som varit tillgängligt här. Det kan dock vara något för vidare studier att undersöka. Här kan dock konstateras att det är en möjlig delförklaring till minskningen i andelen utvisade bland folkbokförda dömda utländska medborgare, vid sidan av förändringar i brottslighetens allvarlighetsgrad.

Utvecklingen påverkas av flera faktorer, såsom brottslighetens allvarlighetsgrad och förändrad lagstiftning

Vad kan då sammanfattningsvis sägas om utvecklingen av antalet och andelen utvisade bland de utländska medborgare som döms för brott?

Utifrån den översiktliga genomgång som gjorts här, av brottslighetens allvarlighetsgrad i relation till den andel som utvisas, kan några reflektioner göras. Andelen fängelsedömda bland dömda utländska medborgare, den genomsnittliga strafftiden hos fängelsedömda utländska medborgare, liksom det genomsnittliga antalet brott i domen, tycks för folkbokförda personer bidra till utvecklingen av den andel som utvisas på grund av brott under 2000-talet. Även för personer på tillfälligt besök tycks dessa aspekter hänga samman med utvecklingen, dock främst fram till mitten av 00-talet. Därefter behövs i högre grad andra kompletterande förklaringar till den fortsatta minskningen i andelen utvisade.

Som konstaterats har tre lagstiftningsförändringar genomförts som har bäring på frågan om utvisning på grund av brott. Någon mer exakt bedömning av vilken betydelse för utvecklingen som rörlighetsdirektivets införande haft har inte kunnat göras utifrån det datamaterial som varit tillgängligt i kortanalysen, men det kan åtminstone i viss mån antas ha bidragit till minskningen i andelen utvisade bland dömda utländska medborgare som inte var folkbokförda vid tiden för domen, eftersom det ställs högre krav på allvarlighetsgraden i brottsligheten för att utvisning ska komma ifråga för dem från mitten av 00-talet. För folkbokförda personer tycks rörlighetsdirektivet endast ha haft en begränsad, om ens någon, påverkan på utvecklingen, vilket kan vara en naturlig effekt av att det ändå redan krävs grövre brottslighet för att en person med anknytning till landet ska utvisas.

När det gäller att ge ökat genomslag för principen om barnets bästa vid utvisning på grund av brott är det svårt att bedöma i vilken grad detta påverkat antalet och andelen som utvisas, eftersom man skulle behöva göra en annan typ av studie för att mer i detalj studera detta. Någon generell påverkan på antalet folkbokförda utvisade har tillägget inte haft, men man kan konstatera att antalet och andelen utvisade med barn minskar bland folkbokförda personer efter år 2004. Detta kan vara en effekt av förstärkningen och förtydligandet av principen om barnets bästa.

Även när det gäller förstärkningen av skyddet mot utvisning för personer med flyktingstatus, är det utifrån det datamaterial som varit tillgängligt här inte möjligt att bedöma i vilken grad det påverkat antalet och andelen som utvisas. Det kan dock ha haft en viss påverkan när det gäller andelen som utvisas bland folkbokförda dömda utländska medborgare, och i någon mån bidragit till minskningen från 2010.

Det ska påpekas att dessa slutsatser bygger på en relativt översiktlig kartläggning, och att det behövs andra typer av mer djuplodande studier för att mer i detalj bedöma olika faktorers effekt på utvecklingen. Utvecklingen av antalet och andelen utvisade kan exempelvis också hänga samman med hur domstolen gör bedömningar av återfallsrisken hos dömda utländska medborgare, och andra praxisförändringar vilket är aspekter som inte kunnat undersökas i denna kortanalys.

Referenser

Borgeke, Martin (2013). ”Påföljdsbestämning i narkotikamål”. I: *Svensk Juristtidning* 2013 s. 1–70.

Brå (2000). *Utvisning på grund av brott: De dömda och deras barn*. Brå-rapport 2000:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2006). *Barnets bästa? Domstolarnas bedömningar i ärenden där föräldrar riskerar utvisning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2013). *Narkotikabrottens hantering genom rättskedjan – en beskrivning av utvecklingen åren 2000–2012*. Kortanalys. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2015). *Utdömda strafftider – en jämförelse av fullbordade brott och försöksbrott: Nio utvalda brottstyper 2000–2013.* Kortanalys 4/2015. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Lindholm Billing, Karolina & Seidlitz, Madelaine (2012). ”Den internationella flyktingrätten”. I: Diesen, Christian m.fl. *Prövning av migrationsärenden. Bevis 8*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Migrationsverket (2016). Uppgifter om genomsnittliga handläggningstider vid beslut om asylansökningar. Tillhandahållits via epost 2016-02-12.

Nilsson Hjort, Bob (2014). ”Svallvågor efter HD:s nya narkotikapraxis”. I: *Svensk Juristtidning* 2014 s. 149–169.

Prop. 2013/14:82. *Tydligare regler om fri rörlighet för EES-medborgare och deras familjemedlemmar*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Rörlighetsdirektivet. Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

SCB (2015). ”Flera skäl till invandring idag”. 2016-05-12: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Flera-skal-till-invandring-idag/

Skyddsgrundsdirektivet. Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet.

Utlänningslag 2005:716.

Westfelt, Lisa (2008). *Migration som straff? Utvisning på grund av brott 1973–2003 med fokus på flyktingskydd.* Akademisk avhandling. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.

Westfelt, Lisa (2012). ”Expulsion on Account of Criminal Offences: Swedish District Court Practice 1973–2008”. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol 13:1 s. 22–43.

Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan (2014). *Utlänningslagen med kommentarer*. 10:e upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Ågren, Jack (2013). *Billighetsskälen i BrB 29:5 – berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*. Stockholm: Jure Förlag.

Åklagarmyndigheten (2013). *Utvisning på grund av brott – En handledning för åklagare*. RättsPM 2013:5. Åklagarmyndigheten: Utvecklingscentrum Stockholm.

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 2009 s. 559 (nr 55). Avgörandedatum: 2009-09-29. Målnummer: B 3439-07.

NJA 2014 s. 415 (nr 14). Avgörandedatum: 2014-06-03. Målnummer: B 1310-14.

Överklagande av hovrättsdom B 3439/07.

Samtal

Förvaltningsrätten i Stockholm 2015-07-01.

Förvaltningsrätten i Göteborg 2015-07-02.

Gränspolissektionen, Nationella operativa avdelningen, Kristoffer Tunander 2015-08-12.

Andra källor

Migrationsverket (2016). Beviljade uppehållstillstånd 1980–2015. 2016-05-12: http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html

SCB:s statistikdatabas. Invandringar och utvandringar efter medborgarskapsland, åren 2000–2014. 2016-05-12: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=589f07db-2be3-4917-a5ae-aa2b5ec9e397

Bilagor

Bilaga 1. Förutsättningar för utvisning på grund av brott

Brott med fängelse i straffskalan

En utländsk medborgare får utvisas på grund av brott om han eller hon döms för ett brott som har fängelse i straffskalan.[48] Personen måste dock dömas till en svårare påföljd än böter. Avsikten är att personer normalt sett inte ska utvisas för mindre allvarliga brott, som exempelvis snatteri, skadegörelse eller olovlig körning, men utvisning är inte heller utesluten vid bagatellartade brott, om de till exempel är en del av en upprepad och systematisk brottslighet (Wikrén & Sandesjö 2014 s. 485, Åklagarmyndigheten 2013 s. 7).

Återfallsrisk och/eller allvarligt brott

För att en person ska kunna utvisas på grund av brott måste det antingen 1) kunna antas att personen kommer göra sig skyldig till fortsatt brottslighet, eller 2) att brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det har inneburit är så allvarligt att personen inte bör få stanna kvar (utlänningslagen (UtlL) 8 a kap. 1§). Risken för fortsatt brottslighet behöver inte vara i samma typ av brott, utan det räcker att omständigheterna tyder på en brottsbenägenhet i allmänhet. I normalfallet krävs att personen är tidigare lagförd för att man ska kunna anta risk för fortsatt brottslighet. Det finns dock omständigheter då det är befogat att utgå från att det finns en återfallsrisk även då det inte finns tidigare lagföringar, där brottslighetens planering och tillvägagångssätt tyder på planering och förslagenhet (Wikrén & Sandesjö 2014 s. 487, Åklagarmyndigheten 2013 s. 9).

Exempel på brott som ska kunna leda till utvisning, oberoende av om det finns någon återfallsrisk, är till exempel allvarliga vålds- eller sexualbrott, narkotikabrott och annan svårare brottslighet. Detsamma gäller om brottet inneburit svåra integritetskränkningar mot skyddslösa personer, exempelvis barn. Brottet bör dock ha ett straffvärde på minst ett års fängelse för att utvisning ska kunna ske oberoende av återfallsrisken (Wikrén & Sandesjö 2014 s. 487).

År 2006 genomfördes det så kallade rörlighetsdirektivet[49] i svensk rätt, vilket fick effekt för utvisning på grund av brott när det gäller EES-medborgare och deras familjemedlemmar. Fri

[48] Utvisning kan också ske om domstolen undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn som personen dömts till och dömer till en annan påföljd.

[49] Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

rörlighet för personer är en av de grundläggande friheterna i EU:s inre marknad, och medborgarskap i unionen ger alla EU-medborgare en primär, individuell rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium. Rätten att röra sig fritt får emellertid inskränkas av hänsyn till bland annat allmän ordning, säkerhet och hälsa (rörlighetsdirektivet artikel 27). Begreppet *allmän ordning och säkerhet* är ett unionsrättsligt begrepp med en gemenskapsrättslig innebörd, som bland annat innefattar en stats inre och yttre säkerhet. Exempel är där personens verksamhet innebär fara för rikets säkerhet eller är allmänfarlig (Wikrén & Sandesjö 2010 s. 404f, Wikrén & Sandesjö 2014 s. 500, prop. 2013/14:82 s. 57).

Det finns en rad krav som ska vara uppfyllda för att inskränkningar i personers fria rörlighet ska få ske. Åtgärderna ska vara grundade på medborgarens personliga beteende och inte på allmänpreventiva hänsyn, och tidigare straffdomar får inte i sig utgöra skäl för sådana åtgärder. Det personliga beteendet måste också utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse, som går utöver den störning av ordningen i samhället som varje lagöverträdelse innebär. Länderna ska också ha en restriktiv hållning när det gäller att göra undantag från principen om fri rörlighet med hänvisning till allmän ordning och säkerhet (rörlighetsdirektivet artikel 27, NJA 2009 s. 559, NJA 2014 s. 415).

I och med genomförandet av rörlighetsdirektivet i svensk rätt infördes en ny grund för vistelse i Sverige, så kallad uppehållsrätt. Den gäller under vissa villkor för EES-medborgare och deras familjemedlemmar som avser stanna i landet mer än tre månader. Efter normalt sett fem års oavbruten vistelse i Sverige förvärvar dessa medborgare *permanent* uppehållsrätt. I många fall kan detta dock förvärvas redan tidigare än efter fem år.

Sedan 2006 ska man alltså när det gäller utvisningar ta hänsyn till det som uttrycks i rörlighetsdirektivet. Det innebär att det för utvisning på grund av brott som begåtts av EES-medborgare, förutom krav på återfallsrisk och/eller brottets allvarlighetsgrad (se ovan), finns ett ytterligare krav – att utvisningen dessutom sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet (UtlL 8 a kap. 5 §). Detta krav finns inte för utvisning av medborgare från andra länder. Vidare begränsades möjligheten till utvisning av EES-medborgare genom att det sedan 2006 krävs *synnerliga skäl* för utvisning av personer med *permanent* uppehållsrätt, och för EES-medborgare som vistats i landet i mer än 10 år, eller som är barn, får utvisning ske endast om det är *oundgängligen nödvändigt* med hänsyn till allmän ordning och säkerhet (Wikrén & Sandesjö 2010, s. 425f). I rörlighetsdirektivet uttrycks det som att det ska finnas ett *allvarligt* hot mot allmän ordning och säkerhet för utvisning av personer med permanent uppehållsrätt, och för EES-medborgare som uppehållit sig mer än 10 år i landet krävs *tvingande* hänsyn till allmän säkerhet (rörlighetsdirektivet artikel 28). Det innebär att EES-medborgare sedan 2006 har ett starkare skydd mot utvisning än andra länders medborgare, då det ställs ytterligare krav för när de kan utvisas.

Europeiska kommissionen riktade dock senare kritik mot Sverige för att inte ha genomfört rörlighetsdirektivets artiklar 27.1, 27.2 och 28.1 på ett korrekt sätt i svensk lagstiftning (se prop. 2013/14:82, s. 44, 57). År 2014 infördes därför ändringar i utlänningslagen som innebar att den strukturerades om. Bestämmelserna om utvisning på grund av brott placerades i ett eget kapitel, där förutsättningarna för utvisning av EES-medborgare och deras familjemedlemmar regleras för sig. Bestämmelserna som reglerar förutsättningarna för utvisning av EES-medborgare och deras familjemedlemmar formulerades också så att författningstexten ligger närmare rörlighetsdirektivets lydelse (prop. 2013/14:82, s. 51–53). Det innebär alltså att det 2014 gjordes ett ytterligare förtydligande av bestämmelserna för begränsningsar av utvisning av EES-medborgare, i enlighet med rörlighetsdirektivet.

Hänsyn till personens anknytning till Sverige

När domstolen överväger om en person bör utvisas ska hänsyn tas till personens anknytning till det svenska samhället. Ju större anknytning, desto allvarligare brottslighet måste föreligga för att utvisning ska komma ifråga. Det gäller både EES-medborgare och andra medborgare. Här ska domstolen ta hänsyn till personens levnadsomständigheter, om personen har barn i

Sverige och dessa barns behov av kontakt med föräldern, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas av en utvisning av föräldern. Övriga familjeförhållanden ska också vägas in, samt den tid personen vistats i Sverige. Bostads- och arbetsförhållanden ska beaktas, liksom den sociala situationen i övrigt (UtlL 8 a kap. 2 §, Wikrén & Sandesjö 2014, s. 488 & 494, Ågren s. 163–166). För en person som hunnit etablera sig i Sverige kan en utvisning medföra stora svårigheter och drabba också personens familj, i synnerhet barn (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 488). För EES-medborgare uttrycks i rörlighetsdirektivet att man ska beakta faktorer som hur länge personen uppehållit sig i landet, personens ålder, hälsotillstånd, familjesituation, ekonomiska situation, sociala och kulturella integrering i landet och banden till ursprungslandet, innan staten fattar beslut om utvisning med hänsyn till allmän ordning och säkerhet (rörlighetsdirektivet artikel 28).

För andra än EES-medborgare gäller att om en person vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år, eller varit bosatt i landet i minst fem år, får han eller hon utvisas endast när det finns synnerliga skäl. Personer som kommit hit innan de fyllt 15 år och vistats i landet i minst fem år då åtal väcktes, får inte utvisas (UtlL 8 a kap. 3 §).

Särskilt stor restriktivitet vid utvisning ska iakttas när det gäller nordiska medborgare bosatta i Sverige (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 489). Det finns uttryckt i lagstiftningen bland annat genom att det krävs synnerliga skäl för att utvisning ska komma ifråga för nordiska medborgare som varit bosatta i Sverige i två år (8 a kap. 5 §).

Förstärkt skydd för barn år 2004

För att ge ökat genomslag för principen om barnets bästa (UtlL 1 kap. 10 §) vid utvisning på grund av brott gjordes år 2004 ett förtydligande tillägg i 8 a kap. 2 § som tydligt uttrycker behovet av kontakt mellan föräldrar och barn i Sverige, beroende på hur denna kontakt sett ut före domen. Domstolen kan begära in yttrande från socialnämnden i dessa frågor, och det ska framgå av domen hur domstolen resonerat kring barnperspektivet i relation till frågan om utvisning (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 489–490).

Speciella krav för utvisning av flyktingar

Om en person är flykting och behöver fristad i Sverige gäller särskilda krav för att utvisning ska kunna komma ifråga. En person med flyktingstatus får endast utvisas om han eller hon begått ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta personen stanna i Sverige, eller bedrivit verksamhet utomlands som inneburit fara för rikets säkerhet och det finns anledning att tro att personen kommer fortsätta med sådan verksamhet här. Begränsningarna för att utvisa personer med flyktingstatus är alltså inte tillämpliga om han eller hon gjort sig skyldig till vissa allvarliga handlingar, vilka normalt sett anses jämförbara med undantagen i flyktingkonventionen kring när en person ska kunna åberopa flyktingstatus och skydd mot återsändande (se UtlL 4 kap. 3 §; Wikrén & Sandesjö 2014, s. 493).

Fram till 2010 gällde att innehav av flyktingstatus innebar en presumtion för flyktingskap (att personen har behov av fristad i Sverige). Denna presumtion fick dock frångås och domstolen kunde i vissa fall göra en egen bedömning av flyktingskapet, men bara om det var uppenbart att personen inte längre var flykting med behov av fristad i Sverige (till exempel om personen obehindrat besökt hemlandet). Den 1 januari 2010 togs denna presumtion bort i samband med genomförandet av det så kallade skyddsgrundsdirektivet[50]. Man införde då en reglering av flyktingstatusbegreppet som innebar att den som innehar flyktingstatus också ska anses vara flykting, och det finns inte något utrymme för domstolen att göra någon annan bedömning.

[50] Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet.

Fram tills dess att flyktingstatusförklaringen eventuellt återkallats av Migrationsverket ska alltså bestämmelserna om hinder mot att utvisa personer med flyktingstatus gälla (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 491–492). Detta innebar alltså en skärpning i den meningen att personer med flyktingstatus fick ett starkare skydd mot utvisning än vad som tidigare gällt.

I utlänningslagens 12 kap. finns också bestämmelser om så kallade verkställighetshinder. En utvisning får aldrig verkställas till ett land där personen skulle riskera att straffas med döden eller med kroppsstraff, utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (UtlL 12 kap. 1 §). Det grundar sig i artikel 3 i FN:s antitortyrkonvention (CAT)[51] samt på artikel 3 i Europakonventionen[52]. Detta förbud är generellt och undantagslöst och gäller oavsett vilket brott personen gjort sig skyldig till, även om det rört sig om verksamhet som inneburit fara för rikets säkerhet (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 585 & 589, Lindholm Billing & Seidlitz 2012, s. 142–148).[53]

Utvisning får inte heller verkställas till ett land där personen riskerar förföljelse. Detta förbud är dock inte absolut, utan personen får sändas till ett sådant land om det inte går att verkställa utvisningen till något annat land, och personen ”genom ett synnerligen grovt brott har visat att det skulle vara förenat med allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta utlänningen stanna i Sverige. Det gäller dock inte om den förföljelse som hotar i det andra landet innebär fara för utlänningens liv eller annars är av särskilt svår art” (UtlL 12 kap. 2 §).

Utvisningen kan påverka påföljden i övrigt

Utvisning på grund av brott är inte någon brottspåföljd som exempelvis fängelse eller böter, utan räknas som *annan särskild rättsverkan av brott* (Wikrén & Sandesjö 2014, s. 482). Det innebär bland annat att rätten vid straffmätningen ska beakta om personen orsakas men av utvisningen (BrB 29 kap. 5 §). För personer med anknytning till Sverige kan utvisningen innebära ett så stort men att den samlade påföljden kan framstå som alltför sträng. Domstolen har därför möjlighet att beakta detta, och får döma till en lindrigare påföljd, till exempel ett kortare fängelsestraff, än om påföljden inte hade förenats med utvisning. Personer som inte har någon anknytning till landet anses normalt sett inte åsamkas sådant men av utvisningen, och någon strafflindring bör heller inte ges för dem (Åklagarmyndigheten 2013, s. 25; Ågren 2013, s. 168–173).

Medborgare i länder utanför Schengensamarbetet registreras vid en utvisning på spärrlistan i Schengens informationssystem (SIS). Det innebär att personen nekas tillträde till alla Schengenländer under den tid som återreseförbudet gäller (se nedan). Denna omständighet kan också innebära ett sådant men att det motiverar ett lägre straff (Åklagarmyndigheten 2013, s. 25).

Återreseförbud

En domstols beslut om utvisning ska alltid innehålla ett förbud för personen att återvända till Sverige, ett så kallat återreseförbud, under viss tid eller utan tidsbegränsning (UtlL 8 a kap. 8 §). I normalfallet ska återreseförbudet tidsbegränsas, och återreseförbud utan tidsbegränsning ska reserveras för särskilt allvarlig brottslighet. Det vanliga är återreseförbud på 5 år, 10 år, 15 år eller livstid, men även andra tidsgränser förekommer (Åklagarmyndigheten 2013, s. 24).

Medborgare i länder utanför Schengensamarbetet registreras vid en utvisning på spärrlistan i Schengens informationssystem (SIS). Det innebär att personen varken får tillträde eller rätt att uppehålla sig i något av Schengenländerna under den tid som återreseförbudet gäller (Åklagarmyndigheten 2013, s. 25).

---

[51] Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT).

[52] Europarådets konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

[53] Se även Westfelt 2008, s. 22–26 & 105–107, för en diskussion om avvägningen mellan uteslutandegrunder för flyktingskap i Genèvekonventionen i relation till principen om *non-refoulement* (att ingen får sändas till ett land där han eller hon riskerar att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning) i CAT och Europakonventionen.

Bilaga 2. Indelning i grövre och lindrigare former av brott

I kortanalysen har en indelning i grövre och lindrigare former av brott gjorts. Utgångspunkten har inte varit enskilda brottstyper, utan grövre former i relation till lindrigare inom alla brottstyper. Våldtäkt och mordbrand har räknats till de grövre brotten, även om brottet inte lagförts som grovt. Människorov har räknats som grövre brott.

Uppdelningen har gjorts utifrån de brott som de facto förekommer i materialet bland de utländska medborgare som lagfördes genom dom under perioden 2000–2014. De brott som ingår i grövre brott här, är de som listas nedan. De utgör tillsammans 29 388 domslut, vilket motsvarar 15 procent av alla domslut med utländska medborgare under perioden.

De brott som inte ingår i listan räknas som ”lindriga”, vilket utgör majoriteten av alla domar och motsvarar 160 997 domslut (85 procent av samtliga domslut med utländska medborgare under perioden 2000–2014).

Brottstyp, ”grova brott”	Antal domar
Grovt rattfylleri	12 448
Grov stöld	5 179
Grov misshandel	2 222
Grovt narkotikabrott	1 645
Grov narkotikasmuggling	1 194
Grov kvinnofridskränkning	949
Våldtäkt	933
Grovt bedrägeri	858
Häleri, grovt brott	452
Mord	389
Grov fridskränkning	358
Grovt skattebrott	303
Våldtäkt mot barn	284
Olaga hot, grovt brott	241
Grovt rån	221
Grov smuggling	209
Mordbrand	200
Hemfridsbrott/ olaga intrång, grovt brott	180
Dråp	142
Grov våldtäkt	138
Grovt bokföringsbrott	137
Grov skadegörelse	87
Grov olovlig befattning med smuggelgods	75
Grovt tullbrott	68
Människorov	67
Grov våldtäkt mot barn	62
Grovt koppleri	47
Utpressning, grovt brott	45
Egenmäktighet med barn, grovt brott	43
Penninghäleri, grovt brott	38
Grov mordbrand	36
Grov förskingring	35
Grov urkundsförfalskning	29
Olaga tvång, grovt brott	25
Grovt bidragsbrott	21
Grov misshandel, synnerligen grovt brott (6 §)	15
Grovt förtal	5
Grovt barnpornografibrott	*i*
Allmänfarlig ödeläggelse, grovt brott	*i*
Grovt dobbleri	*i*
Grovt sabotage	*i*
Total	29 388

i = Sekretess (antal 1–3 undertrycks; innehåller även sekundärundertryckning för att skydda primärundertryckningen).